

Ajuntament
de Barcelona

Àrea
Metropolitana
de Barcelona

Diputació
de Barcelona

Generalitat
de Catalunya

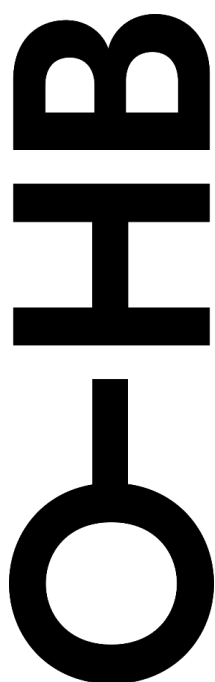
AMB EL SUPORT DE:
Associació de Gestors
de Polítiques Socials
d'Habitatge de Catalunya

Vulnerabilitat residencial a Catalunya des d'una perspectiva de gènere

Estat de la qüestió

Laboratoris

Barcelona, desembre de 2023

INVESTIGACIÓ, REDACCIÓ I EDICIÓ:

Laia Sánchez Guerrero

AMB EL SUPORT DE:
Equip Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona

ENS TROBARÀS A:
Plaça de la Vila de Gràcia 6, baixos
08012 Barcelona
info@ohb.cat

SEGUEIX-NOS:
www.ohb.cat
@OMHBcn

Índex

1. Introducció	3
2. Pobresa i accés a l'habitatge	5
2.1. Barreres en l'accés a l'habitatge	5
2.2. Pobresa energètica	7
2.3. La dimensió física de l'exclusió residencial	8
3. Llars encapçalades per dones	10
3.1. Introducció	10
3.2. La pobresa de les llars encapçalades per dones	11
3.3. Famílies monoparentals	12
3.4. Vellesa i llars unipersonals	16
3.5. Víctimes de violència de gènere	21
4. Sensellarisme i gènere	28
4.1. Introducció	28
4.2. Sense llar, sense sostre, i gènere	29
4.3. Viure als carrers de Barcelona	31
4.4. La xarxa de recursos socials	37
5. Conclusions	38
6. Referències	40

1. Introducció

L'accessibilitat a l'habitatge ha esdevingut una de les majors preocupacions entre la ciutadania arreu d'Europa, especialment a grans ciutats com Barcelona. L'increment de preus de lloguer, l'augment dels pisos turístics, i la manca d'estabilitat laboral contribueixen al fet que l'accés a l'habitatge sigui cada vegada més difícil d'afrontar. Aquests reptes, però, no són iguals per tota la ciutadania. Factors com ara l'edat, el gènere, l'estructura familiar, i la capacitat de finançament, entre d'altres, juguen un paper principal a l'hora de poder accedir, i mantenir, una llar.

Aquest informe se centra en el paper que el gènere juga a l'hora d'accedir i mantenir un habitatge. El primer capítol, dona una visió general sobre el paper que la pobresa juga en l'accés i manteniment de l'habitatge, parant especial atenció a les diferències de gènere. En detall, el capítol exposa com les dones, a causa de la seva discriminació i precarietat laboral, es troben tot un seguit de barreres econòmiques per tal de poder fer front als pagaments relacionats amb l'habitatge. Al mateix temps, el capítol ens dona una visió general sobre altres tipus d'exclusió residencial, com ara la pobresa energètica i la dimensió física d'aquesta exclusió, posant l'accent en com les llars encapçalades per dones tendeixen a ser especialment vulnerables a aquests processos d'exclusió residencial.

Al segon capítol, l'informe posa en relleu l'especial vulnerabilitat de les llars encapçalades per dones, com ara les llars monoparentals o les llars de gent gran i unipersonals, així com la vulnerabilitat residencial i la xarxa de suport residencial existent per a les víctimes de violència de gènere. En detall, aquest capítol fa un repàs de les arrels de les dificultats d'accés i manteniment de l'habitatge entre les llars encapçalades per dones. Entre d'altres, destaquen la pobresa d'aquestes llars, la seva dificultat per compaginar la càrrega de cura de fills i integració al mercat laboral, així com factors inherents a la discriminació de gènere a la nostra societat, com ara el sistema de pensions que condemna a moltes dones d'edat avançada a patir ingressos baixos donada a la seva menor participació en el mercat laboral. Al mateix temps, el capítol destaca les disparitats de gènere pel que fa a la qualitat de l'habitatge al qual es té accés.

El tercer capítol del present informe analitza la recerca feta sobre els col·lectius que pateixen exclusió residencial més severa, com ara les persones sense llar i les persones sense sostre. En aquest sentit, el capítol fa una revisió de les diferents categories de "sensellarisme" existent, tot posant l'accent en situacions que no comporten, necessàriament, viure al carrer. En fer-ho, es destaca la invisibilitat que pateix el sensellarisme femení perquè, sovint, les dones sense llar, implementen estratègies que eviten haver de viure al carrer, com ara viure temporalment amb familiars i amics, o fer ús dels recursos que serveis socials posen a disposició de la ciutadania. Els homes, en canvi, formen la gran majoria de persones sense sostre a la ciutat de Barcelona, amb els riscos que això comporta pel seu benestar tant físic

com mental. Al mateix temps, el capítol ens mostra els diversos processos i factors desencadenants que porten homes i dones a viure al carrer, per, finalment, presentar-nos amb una visió general de les característiques de les persones sense sostre a Barcelona.

Finalment, l'informe ofereix tot un seguit de conclusions i recomanacions basades en la informació i dades proveïdes. Entre les "bones pràctiques" detallades destaca la implementació d'una perspectiva de gènere a les polítiques d'habitatge, així com la necessitat de millorar l'accés i disponibilitat de dades desagregades per sexe en matèria d'habitatge. Millorar l'accés i disponibilitat de dades estadístiques fiables és clau per fer polítiques efectives perquè sense aquestes és virtualment impossible identificar on és el problema i, per tant, posar-hi remei.

2. Pobresa i accés a l'habitatge

2.1. Barreres en l'accés a l'habitatge

La llar és el lloc on les activitats diàries i les relacions interpersonals dins de la família tenen lloc, per aquest motiu tenen un gran pes en la formació de la identitat dels membres de la llar (González-González et al. 2011). Sentir que "formes part" de la llar proporciona sentiments d'estabilitat i seguretat, la qual cosa fa que l'habitatge i la llar estiguin al centre del benestar psicosocial dels membres que l'habiten (González-González et al. 2011). Quan l'habitatge esdevé llar, l'individu que l'habita se sent lligat emocionalment a l'espai físic. Les característiques d'aquest habitatge, com ara la presència o no de problemes com ara goteres/humitats, sorolls, insectes, etc. pot afectar no només la salut física sinó també la seva salut mental dels qui hi viuen. A més a més, quan el lligam amb l'habitatge es veu amenaçat, per exemple, a causa del perill de desnonament, el benestar dels membres de la llar es veu també compromès. Per aquest motiu, centrar-se en l'accés i manteniment d'un habitatge digne i de qualitat és clau pel benestar dels ciutadans. L'accés a l'habitatge, però, no està igualment distribuït entre tota la població, sinó que factors com ara el gènere, l'edat, l'estructura de la llar i la situació econòmica d'aquesta faciliten o comprometen l'establiment i manteniment d'una llar.

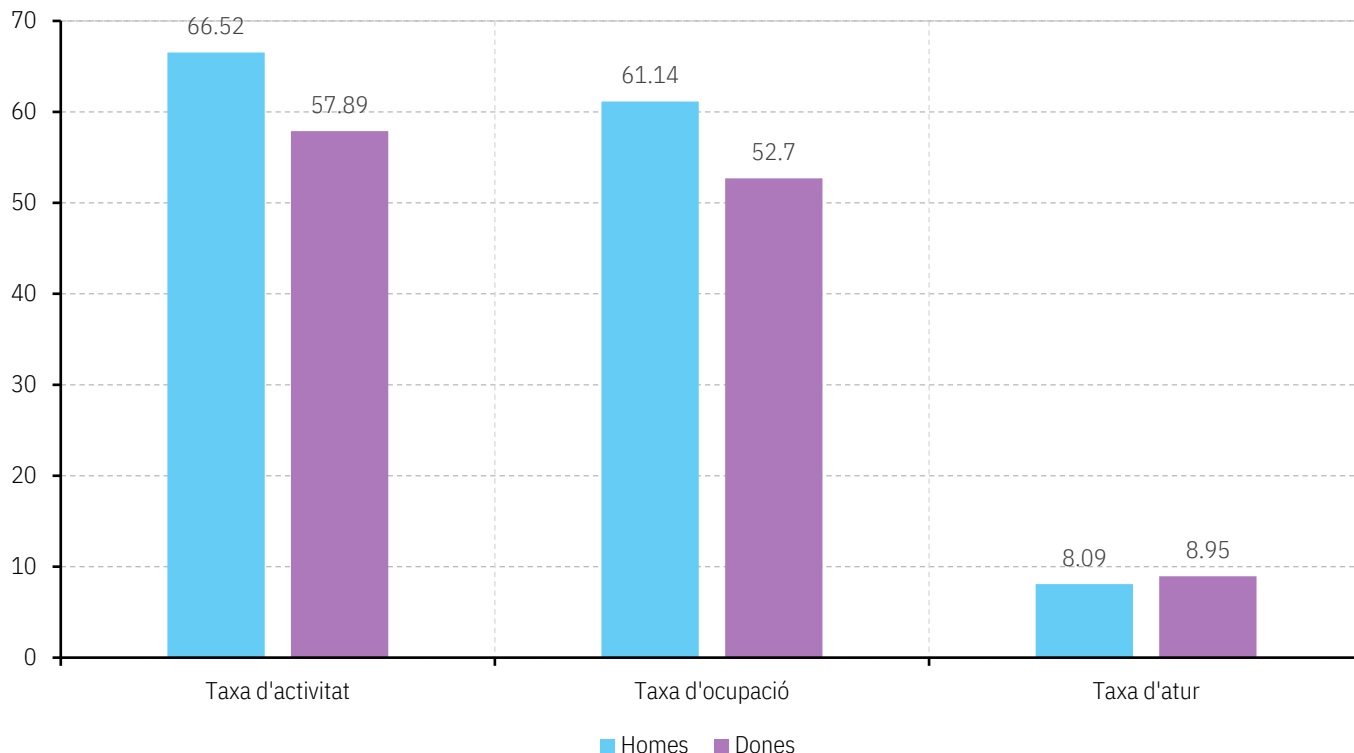
Durant la segona meitat del segle xx i durant la primera dècada del XXI el sistema residencial a Catalunya s'ha focalitzat en l'accés a l'habitatge en propietat, i la major part dels habitatges protegits que s'han construït, també en propietat, han perdut la seva qualificació. Així, una de les conseqüències, és que el parc social de lloguer a l'actualitat és insuficient, situant-se al voltant de l'1,7% dels habitatges (Donat et al. 2021),. Tot plegat, dificulta l'accés i manteniment d'un habitatge digne per a una substancial proporció de la població catalana.

PRECARIETAT I DISCRIMINACIÓ LABORAL

La manca d'habitatges públics disponibles, unida a la discriminació a la qual són sotmeses les dones en múltiples facetes de la vida pública i privada, augmenten la seva vulnerabilitat a l'hora d'accedir a habitatges. D'una banda, la bretxa salarial entre homes i dones fa que els ingressos d'aquestes siguin més baixos que els dels homes, dificultant poder fer front als pagaments del lloguer o hipoteca, així com accedir a habitatges de major qualitat en termes de salubritat i seguretat. D'altra banda, la major incidència de treball temporal i a temps parcial entre les dones, així com una taxa d'activitat menor entre elles, contribueixen que les dones, generalment, tinguin pitjors condicions i estabilitat laborals, la qual cosa dificulta el seu accés a finançament per la llar, com ara un préstec hipotecari o per fer reformes de la llar en què viuen.

Figura 1. Taxa d'activitat, ocupació i atur per sexe. Catalunya, tercer trimestre de 2023

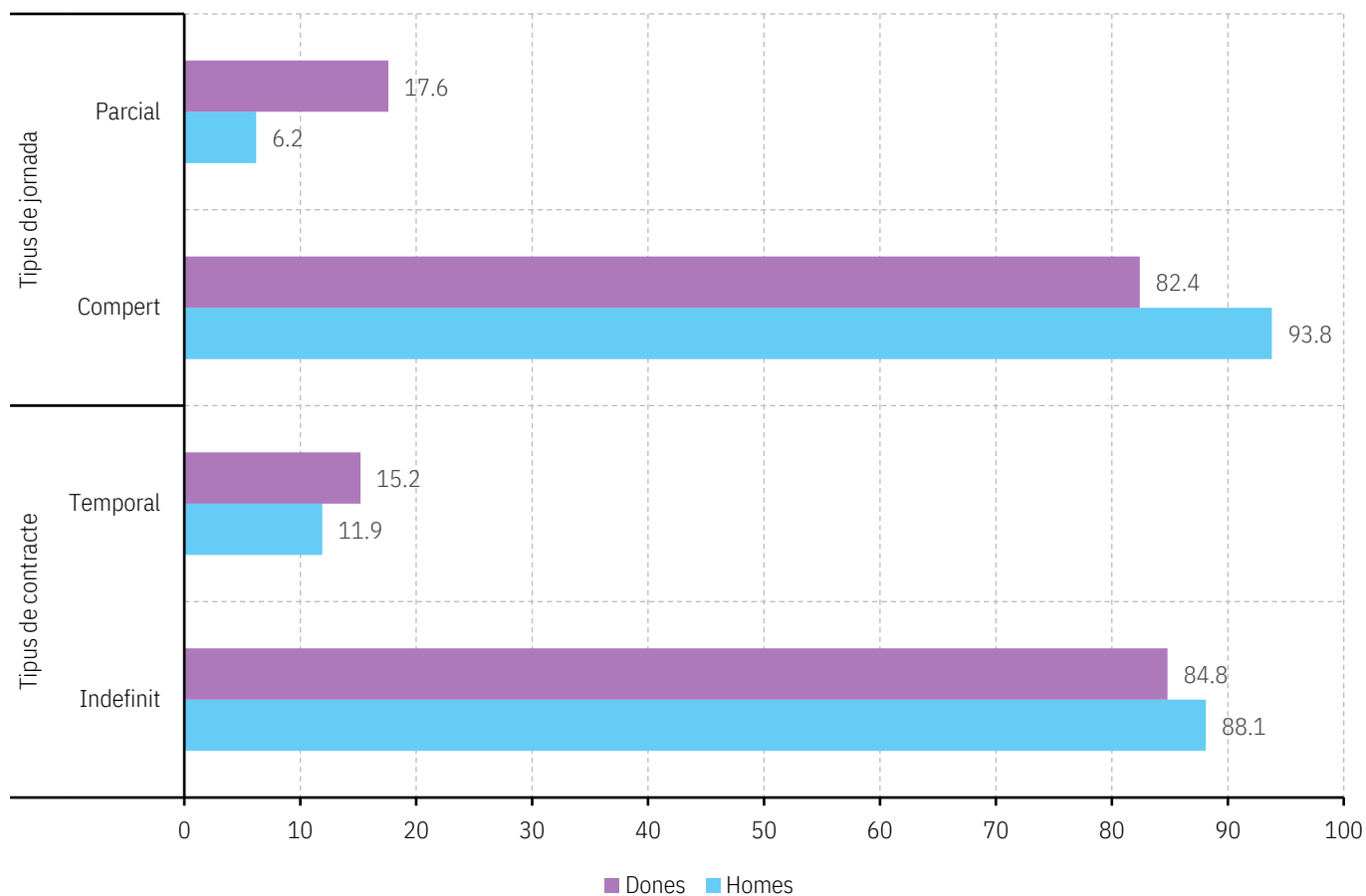
Font: Enquesta de Població Activa, IDESCAT amb dades de l'INE

Com mostren les dades presentades a la figura 1, mentre que la taxa d'activitat dels homes durant el tercer trimestre de 2023 va ser del 66,52%, la de les dones va ser substancialment inferior, amb un 57,89% durant el mateix període. La taxa d'ocupació dels homes a Catalunya és, també, superior a la de les dones, sent de 61,14% per ells i només 52,7% per elles. La taxa d'atur, però va ser molt similar durant el tercer trimestre de 2023, situant-se en el 8,09% pels homes i el 8,95% per les dones. Al mateix temps, segons les dades presentades a la figura 2, durant el tercer trimestre de 2023, el 88,1% dels homes a Catalunya tenien un contracte de duració indefinida, només un 84,8% de les dones el tenien. En conseqüència, la temporalitat és major entre les dones (15,2%) que entre els homes (11,9%). Això suposa una major vulnerabilitat de les dones al mercat laboral, impeding que accedeixin a modes de finançament que requereixen contractes indefinits, com ara préstecs hipotecaris. Al mateix temps, segons dades de l'Enquesta de Població Activa (figura 2), durant el tercer trimestre de 2023, el 93,8% dels homes a Catalunya treballen a temps complet, mentre que aquesta proporció es redueix al 82,4% de les dones. Així, la parcialitat és també major entre les dones (17,6%) que entre els homes (6,2%), probablement, per la càrrega que les dones suporten en les tasques de cura de la llar. Aquestes dades ens mostren que, tot plegat, hi ha una menor proporció de dones actives i ocupades que d'homes i, fins i tot quan les dones tenen una feina pagada, pateixen de major temporalitat i parcialitat, la qual cosa repercuteix en la seva autonomia econòmica i capacitat d'afrontar els pagaments de l'habitatge de manera independent.

**Figura 2. Tipus de contracte i jornada per sexe.
Catalunya, tercer trimestre de 2023**

Font: Enquesta de Població Activa, IDESCAT amb dades de l'INE

Segons les dades publicades per l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) (Gelambí 2021), durant el període 2019-2020 a Barcelona els ingressos mitjans pel treball de les dones entre la població ocupada eren de 19.578,66 €, mentre era de 23.548,67 € pels homes. Si tenim en compte tota la població de 18 a 45 anys, els ingressos mitjans pel treball de les dones baixa fins als 13.729,09 € i els 16.600,01 € entre els homes. Aquesta bretxa de gènere en els salaris, així com l'augment del cost de la vida i la manca d'accés a habitatges públics fa que les dones hagin de fer front a diverses barreres en l'accés a l'habitatge.

2.2. Pobresa energètica

L'augment dels preus de consum i dels subministraments de l'habitatge, com ara la llum, l'aigua i el gas augmenta també la vulnerabilitat de les llars encapçalades per dones, com ara les llars monoparentals i unipersonals, donat el seu baix nivell d'ingressos. Segons "*l'Informe sobre pobresa energètica a Catalunya el 2023*", dut a terme pel del Síndic de Greuges, el 2022, un percentatge lleugerament superior de dones (20,6%) que d'homes (17,5%) no es podia permetre mantenir l'habitatge a una temperatura adequada (Síndic de Greuges 2023). Al mateix temps, segons les dades publicades per l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) durant el període 2019-2020, el 13,3% de les dones i el 11,9% dels homes van patir endarreriments en pagaments de

la llar, incloent-hi hipoteca, lloguer, subministraments, i altres préstecs (Gelambí 2021).

Existeixen ajuts per tal de disminuir les conseqüències de la pobresa energètica a la ciutat de Barcelona, entre altres municipis. En aquest sentit, segons l'informe *“Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona. Informe II”* (Observatori DESCA 2018), la majoria d'ajudes atorgades en qualsevol franja d'edat van ser per les dones, les quals representaven el 70% dels destinataris dels ajuts. Així i tot, les dades no estan desagregades per tipus de llar i podria ser que, mentre les dones són les titulars de l'ajut, aquests es destinen a llars on també viuen també homes (Observatori DESCA 2018). Segons el mateix informe, la vulnerabilitat de les llars monoparentals, les quals estan majoritàriament encapçalades per dones, és la més alta i el risc de patir pobresa energètica era molt superior entre elles que entre la resta de llars.

Segons les dades recollides l'Observatori DESCA, sovint, les famílies han d'escollir entre pagar la hipoteca o lloguer, els subministraments, o alimentar-se (Observatori DESCA 2018). La vulnerabilitat econòmica fa, doncs, que hagin d'escollir a quina de les necessitats bàsiques renunciaran aquell mes. Davant el perill de desnonament, la primera prioritat tendeix a ser pagar la hipoteca o lloguer (Observatori DESCA 2018). Segons les dades de la mateixa enquesta publicades a l'informe, les llars monoparentals són les que pateixen més per mantenir una temperatura adequada a la llar (46%). Aquest fet pot tenir greus conseqüències per la salut dels menors, ja que poden augmentar el risc de malalties respiratòries com ara bronquitis, donada una major exposició a temperatures extremes a l'hivern. Al seu torn, patir temperatures molt altes a la llar durant l'estiu afecta, certament, la salut dels que hi viuen, augmentat el risc de patir cops de calor o, si més no, dificultar el descans dels infants a causa de les altes temperatures.

Així doncs, les llars encapçalades per dones, i especialment les llars monoparentals, tendeixen a ser les més vulnerables pel que fa a la pobresa energètica degut, principalment, a la seva vulnerabilitat econòmica. Al mateix temps, el 70% d'ajuts per fer front al pagament de subministraments van ser destinats a dones, tot i que no podem descartar que en aquestes llars hi visquin homes, a causa de la falta de dades sobre l'estructura de la llar (Observatori DESCA 2018).

2.3. La dimensió física de l'exclusió residencial

L'exclusió residencial no només fa referència a l'accés a l'habitatge, sinó també a quin tipus d'habitatge es té accés. En aquest sentit, és capçal esbrinar si les característiques físiques de l'habitatge compleixen amb uns mínims estàndards d'habitabilitat, així com si compleixen amb les condicions necessàries per al tipus de vida i necessitats dels qui l'habiten. En detall, la salubritat, accessibilitat i la necessitat de fer reformes de rehabilitació són indicadors importants a l'hora d'avaluar la qualitat de l'habitatge perquè afecten la salut dels qui hi viuen, en poden provocar malalties i lesions si, per exemple, l'habitatge pateix mancances.

Segons les dades de l'enquesta publicades a l'informe de l'Observatori DESCA, les llars monoparentals són les que pateixen més problemes de goteres/humitats (41%), insectes/rates (26%), fum/contaminants (20%) i soroll exterior (37%). Al seu torn, les dones – en general – se situen segones en el rànquing de patiment de goteres/humitats (40%), insectes/rates (21%), i fum/contaminants (15%). De fet, la proporció d'homes que pateixen una determinada problemàtica només supera la de les dones pel que fa al "soroll exterior" (36%). Aquestes dades són consistents amb les obtingudes per l'enquesta EINFOESSA 2018 (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018), on s'exposa com les llars encapçalades per dones tendeixen a patir, generalment, més problemàtiques pel que fa a la dimensió física de l'habitatge, que no pas les llars encapçalades per homes. A més a més, aquestes llars també tenen una major necessitat de ser rehabilitades, probablement, degut a les problemàtiques ja esmentades (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018).

Les dades de l'IMSS per la ciutat de Barcelona (Gelambí 2021), durant el període 2019-2020 ens mostren que els homes tendeixen a patir alguns ítems de privació residencial severa en proporcions lleugerament superiors a les dones. En aquest sentit, la taxa de sobreocupació és major entre els homes (15,4%) que entre les dones (10,1%). Al mateix temps, la proporció d'homes que pateixen de goteres, humitats o podridura al seu habitatge era del 21,7% en el mateix període i territori, mentre que aquesta proporció era lleugerament inferior entre les dones (20,4%). Finalment, al voltant del 17% de les dones deien patir de manca de llum natural a les seves llars durant el 2019-2020, mentre que aquesta proporció augmenta fins al 19% entre els homes. La divergència entre les dades obtingudes per l'Observatori DESCA, EINFOESSA 2018 i l'IMSS pot tenir el seu origen en la manera en què les dades s'han obtingut. En aquest sentit, les dades de l'IMSS són extrems d'estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida, les quals tenen el seu origen en l'Enquesta de Condicions de Vida, on es té en compte la unitat de la llar i no l'individu per estimar les problemàtiques que l'habitatge presenta.

Les llars unipersonals femenines semblen presentar pitjors condicions que les llars unipersonals masculines pel que fa a barreres arquitectòniques i necessitat de rehabilitació (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). Tenint en compte que, sovint, aquestes llars estan compostes per dones grans, aquestes barreres són especialment preocupants. En aquest sentit, patir barreres arquitectòniques limita l'autonomia i el benestar de les persones d'edat avançada, ja que els hi dificulta sortir del seu habitatge i continuar participant en la societat de manera autònoma. A més a més, no poder sortir i socialitzar perjudica la salut física i mental de la gent gran, perquè, d'una banda, augmenta el seu risc d'aïllament social i, d'altra banda, dificulta l'activitat física que podria millorar la seva qualitat de vida en els anys de jubilació.

3. Llars encapçalades per dones

3.1. Introducció

Les llars encapçalades per una dona tendeixen a patir situacions d'exclusió en major proporció que les llars encapçalades per un home (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). En aquest sentit, segons l'enquesta EINFOESSA 2018, el 16% de les llars encapçalades per un home patien situacions d'exclusió mentre que el 20% de les llars on la figura de sustentador principal és femenina en patien (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018).

La major vulnerabilitat de les llars encapçalades per dones pot tenir el seu origen en la menor integració de les dones al mercat laboral, amb taxes d'activitat i ocupació menors que els homes, i amb una major taxa de temporalitat i parcialitat en la seva jornada laboral. Al mateix temps, les professions i sectors feminitzats tendeixen a ser més precaris i oferir llocs de treball inestables, la qual cosa comporta una major dificultat per afrontar els pagaments de l'habitatge quan el sustentador principal de la llar és una dona.

Mentre que els ingressos a llars encapçalades per dones tendeixen a ser menors, a causa de la seva precarietat laboral, les despeses són més altes que a les llars de la resta de la població (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). Aquesta combinació - menors ingressos i majors despeses - fa que la capacitat de les dones per encapçar una llar sense dificultats sigui menor que la dels homes.

Altres indicadors referents a la dimensió econòmica de l'exclusió residencial posen de manifest la vulnerabilitat de llars encapçalades per dones. Entre aquestes llars és més comú haver-se retardat en el pagament del lloguer o la hipoteca en el darrer any, no disposar de prou ingressos per pagar el cost de l'habitatge, i haver patit alguna amenaça de desnonament (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). A les llars encapçalades per dones també és més comú haver llogat una habitació per tal de poder fer front als pagaments de l'habitatge (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). A les llars en què el sou principal l'aporta una dona també és més freqüent haver de canviar d'habitatge, o rehabilitar-ho, que a les llars on els homes són els principals sustentadors (Damonti 2019). En aquest sentit, mentre que el 7,9% de les llars encapçalades per dones diuen necessitar un canvi de residència, o rehabilitació, només el 5,5% de les llars encapçalades per homes tenen la mateixa necessitat (Damonti 2019). Finalment, haver de canviar d'habitatge pel seu mal estat de conservació també és molt més freqüent entre les llars encapçalades per dones (28,6%) que entre les encapçalades per homes (12,1%) (Damonti 2019).

Les llars encapçalades per dones, però, tendeixen a viure, en major proporció en règim de propietat –sense o amb pagaments pendents – que les llars encapçalades per homes. Aquesta major incidència del règim de propietat podria tenir el seu origen una major proporció de

dones vídues que van pagar la llar amb la seva parella abans de jubilar-se i/o esdevenir vídues (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018).

Malauradament, no hi ha dades públiques i fiables sobre la proporció d'homes i dones afectats per desnonaments, però les dades aportades per l'informe "*La exclusión residencial en España*" ens mostren una realitat preocupant (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). Entre les dones, la capacitat de poder encapçalar una llar per si mateixes està molt minvada a causa de la seva menor participació en el mercat laboral, així com una menor compensació pel treball fet, ja sigui degut a una major incidència del treball a temps parcial, una major precarietat en sectors feminitzats, o la bretxa salarial existent. Els canvis demogràfics i socials, on les llars encapçalades per dones estan en augment, ens urgeix a trobar solucions a la major vulnerabilitat d'aquest tipus de llar, ja que cada vegada formen part d'una major proporció de la nostra societat.

3.2. La pobresa de les llars encapçalades per dones

Donada la seva menor participació en el mercat laboral, així com la precarietat de la feina obtinguda, no és d'estranyar que les llars encapçalades per dones estiguin entre aquelles amb major risc de pobresa. En primer lloc, el 2020, segons dades de l'Enquesta Continua de Llars de l'INE, la majoria de les llars monoparentals estaven encapçalades per dones, sent aquestes el 81,34%. Al seu torn, les llars monoparentals eren les llars amb major risc de pobresa després de transferències socials, amb una taxa de risc de pobresa del 39,3% (Enquesta de Condicions de Vida, IDESCAT). Aquesta alta taxa de pobresa té el seu origen, principalment, en la precarietat laboral de les dones que les encapçalen. En aquest sentit, aquestes mares han de conciliar la seva vida laboral amb la cura dels seus fills, la qual cosa dificulta, d'una banda, l'accés al mercat laboral, i, d'altra banda, el treball a temps complet. El treball a temps parcial sol ser l'única opció viable per conciliar vida familiar i laboral, però aquest tipus de feina comporta un baix nivell d'ingressos, i sovint, precarietat laboral. Aquesta precarietat laboral es tradueix en precarietat financera a l'edat avançada ja que, en tenir treballs precaris i una major incidència de treball a temps parcial, les contribucions a la seguretat social, i les pensions, són menors que entre els homes.

Segons dades de l'Enquesta de Condicions de Vida, a Catalunya el 2022 les llars unipersonals tenien una taxa de risc de pobresa després de transferències socials del 27,1% la qual cosa les situa en segon lloc. A Catalunya, segons dades de l'Enquesta Continua de Llars de l'INE de 2020, un 32% d'aquestes llars estan formades per dones de 65 o més anys i només un 13% d'aquestes llars estan formades per homes de la mateixa edat. En moltes ocasions, aquestes llars no tenen pagaments pendents pel seu habitatge, ja que el van pagar quan vivien en parella, però els seus habitatges sovint no cobreixen les seves necessitats. En aquest sentit, els habitatges poden requerir reformes per tal d'adaptar-se a les creixents necessitats dels seus habitants d'edat avançada, com ara adaptar el bany o passadissos per tal de poder passar amb una cadira de rodes. Aquestes reformes són costoses, i amb una pensió de jubilació o viudetat, són inassolibles.

L'especial situació de vulnerabilitat que pateixen les llars unipersonals i monoparentals les obliga a trobar alternatives per tal de poder fer front al pagament de les despeses associades a l'habitatge, com ara recórrer a familiars i amics. Aquesta dependència implica una tinença inestable i amb planificació a curt termini de l'habitatge (Observatori DESCA 2018). Aquesta major vulnerabilitat i dependència de xarxes socials pot forçar a les dones a mantenir relacions amb estructures i lligams socials nocius, impedit la seva total emancipació a l'edat adulta, i perpetuant així situacions d'abús. Finalment, aquesta dependència augmenta els riscos relacionats amb violències de gènere perquè no poden trencar el lligam amb el maltractador donada la seva dependència econòmica (Observatori DESCA 2018).

Una de les situacions més extremes i que aboquen les famílies a l'exclusió residencial és el risc de desnonament. Segons les dades presentades per l'Observatori DESCA (2018) a l'informe *"Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona. Informe II"*, entre les llars en situació de desnonament o amb més de tres mensualitats impagades, les famílies formades per una parella amb fills són majoria (36%), seguides de les llars monoparentals (25%), i les llars unipersonals (15%). Així doncs, mentre que tenir parella certament no garanteix l'habilitat de pagar el lloguer o hipoteca quan hi ha fills a la llar, les llars monoparentals i unipersonals, majoritàriament encapçalades per dones, no estan en gaire millor posició per fer front els pagaments. De fet, aproximadament 40% de les llars encapçalades per dones (llars unipersonals i la majoria de les llars monoparentals) estan en situació o perill de desnonament (Observatori DESCA 2018).

Així doncs, com hem vist fins ara, tant les llars monoparentals com les llars unipersonals són especialment vulnerables pel que fa a l'accés a l'habitatge, i per fer front a aquesta demanda Catalunya només té un 2% del parc d'habitatge de lloguer social (Observatori DESCA 2018). Per aquest motiu, l'accés a l'habitatge de les llars monoparentals i unipersonals, ambdues amb altes taxes de risc de pobresa i on les dones estan sobrerrepresentades, han d'estar al capdavant de les polítiques públiques d'habitatge.

3.3. Famílies monoparentals

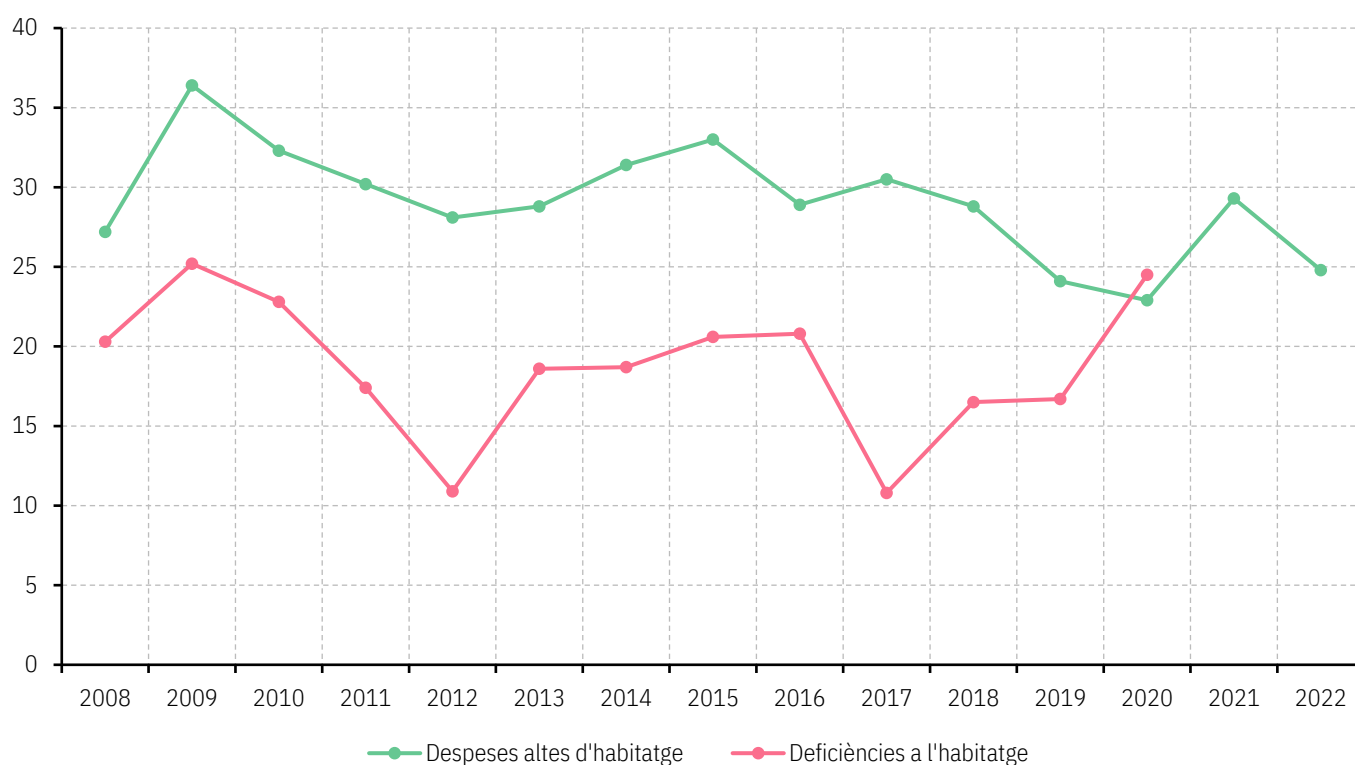
Les llars monoparentals són especialment vulnerables a l'exclusió residencial, així com el tipus de llar amb major risc de pobresa. La despesa de l'habitatge és una de les més grans a les que s'enfronten les famílies, i sovint consumeix un gran percentatge dels ingressos de la llar. Poder fer front als pagaments afecta no només la qualitat de l'habitatge al qual es té accés, sinó també altres àrees de la vida de la llar, que veu condicionat el seu pressupost mensual als pagaments de l'habitatge.

La figura 3 ens mostra la proporció de famílies monoparentals a Espanya amb despeses excessives de l'habitatge. Es considera una despesa "excessiva" quan els pagaments relacionats amb l'habitatge són del 40% o més dels ingressos de la llar (inclosos els pagaments de lloguer o préstecs hipotecaris, així com subministraments, etc. relacionats amb l'habitatge). Com les dades a la figura 3 ens mostren, la proporció de famílies monoparentals amb despeses excessives d'habitatge pateix diversos fluxos, i té diversos períodes d'augment i disminució, fins a

situar-se en el 25% el 2022. De manera similar, la proporció de famílies monoparentals amb deficiències al seu habitatge, com ara goteres/humitats, podridures a parets, sostre, portes, etc. també pateix diferents fluxos, fins a situar-se en el 25% el 2020, la darrera data per a la qual tenim dades. Així doncs, una de cada quatre famílies monoparentals tenen despeses altes d'habitatge i/o pateix deficiències al seu habitatge. Aquesta proporció és extremadament preocupant perquè, sovint, hi ha menors presents a la llar, amb els consegüents perills per la salut d'aquests nens i nenes.

Figura 3. Despeses excessives i deficiències a l'habitatge. Famílies monoparentals. Espanya, 2008-2020/22

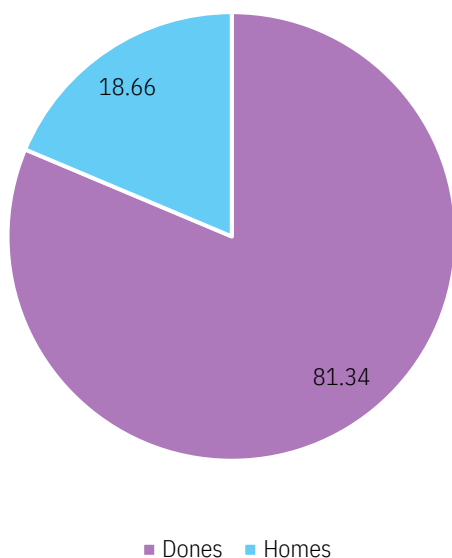
Font: Enquesta de Condicions de Vida, Institut Nacional d'Estadística

Les arrels de la vulnerabilitat entre les llars monoparentals són, majoritàriament, en el fet que aquestes tendeixen a estar encapçalades per dones, les quals pateixen una major precarietat laboral que els homes. En aquest sentit, segons dades de l'Enquesta Continua de Llars de l'INE de 2020, la majoria de les llars monoparentals a Espanya estan encapçalades per dones sent aquestes el 81,34% del total de llars formades per un adult amb un fill o més (figura 4).

Figura 4. Sexe de la persona que encapçala la llar monoparental. Espanya, 2020

Font: Enquesta contínua de llars, Institut Nacional d'Estadística, 2020

Mentre que les llars encapçalades per dones tendeixen a residir en habitatges de propietat, aquesta no és la realitat més comuna entre les llars monoparentals. Aquestes llars tenen dificultats per obtenir un préstec hipotecari, perquè disposen només d'un sou i, freqüentment, no disposen de treballs estables. Els lloguers, per la seva banda, són força alts, i la baixa proporció de lloguers socials disponibles fa que una gran quantitat de llars monoparentals no hi puguin accedir, veient-se abocades a pagar un lloguer "privat". En aquest sentit, gairebé la meitat de les llars monoparentals a l'enquesta EINFOESSA 2018 vivia de lloguer (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). De fet, poc més del 25% de les llars monoparentals enquestades declaraven viure en règim de propietat en la mateixa enquesta. D'altra banda, el membre de la parella que deixa la llar, generalment el pare, veu dificultat el seu accés a l'habitatge perquè a vegades tenen un préstec hipotecari per l'habitatge familiar en què no resideixen. Això fa que l'accés a una nova hipoteca sigui molt complicat, i que el pagament d'un nou lloguer – donada l'existència de préstecs hipotecaris a pagar – sigui una despesa inassolible (González-González et al. 2011). En conseqüència, una proporció elevada de pares separats o divorciats retornen a la llar dels seus progenitors per tal de poder estalviar i fer front al pagament de l'habitatge familiar, a la vegada que acumulen prou capital per poder fer front a un habitatge nou (González-González et al. 2011). Això, però complica l'obtenció de la custòdia dels seus fills en no disposar d'habitatge propi, així com els conflictes inherents a la pèrdua d'intimitat i autonomia en tornar a la llar dels progenitors (González-González et al. 2011). Així i tot, les llars monoparentals encapçalades per dones tenen menys probabilitats d'esdevenir propietàries d'un habitatge que les llars monoparentals encapçalades per homes degut, principalment, a la diferència d'ingressos entre ambdues (González-González et al. 2011).

Una de les formes més extremes de vulnerabilitat i exclusió residencial és l'amenaça de perdre la llar on es viu. Viure sota el perill de desnonament crea un gran estrès entre els membres de la llar, la qual cosa repercuteix en la seva salut tant física com psicològica. Segons dades de l'enquesta EINFOESSA 2018, les llars monoparentals que han patit alguna amenaça de desnonament, o estan en risc de ser desnonades, comporten més del 8% dels casos (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). De fet, la proporció de llars monoparentals que han hagut de canviar de llar a causa de dificultats econòmiques és major que la proporció de llars formades per joves que ho han hagut de fer (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). Aquesta major taxa de mobilitat residencial es tradueix en una gran disrupció vital, especialment si tenim en compte que a moltes d'aquestes llars hi ha menors en edat escolar, els quals han de trencar amb les seves xarxes d'amistat i suport en haver de canviar d'habitatge i escola.

HABITATGE, DISOLUCIÓ DE LA PARELLA I MONOPARENTALITAT

La dissolució d'una parella és una de les causes més freqüents de l'augment de les famílies monoparentals a Espanya i Catalunya. Aquesta dissolució comporta diferents riscos residencials i necessitats per homes i dones (González-González et al. 2011). Com mostren González-González et al. (2011), hi ha una gran heterogeneïtat entre les famílies monoparentals, segons qui l'encapçala, el nombre de fills i la situació laboral del progenitor que es queda amb la custòdia dels fills. En aquest sentit, les mares de llars monoparentals, generalment, tenen altes taxes d'inserció laboral les quals són per sobre de la població femenina general, donada la necessitat de fer front als pagaments relacionats amb el manteniment de la llar i els fills de manera autònoma (González-González et al. 2011). Així i tot, patir per arribar a final de mes és una realitat per aquestes famílies.

Centrant-se en la ruptura per divorci o separació matrimonial, González-González et al. (2011) ens mostra que les necessitats d'habitatge dels individus canvien quan una parella amb fills es divorcia o separa. D'una banda, un dels membres ha de buscar una nova llar, i un altre membre ha de decidir si fer front al manteniment de la llar original de forma autònoma, o canviar d'habitatge. Sovint, els homes són els qui deixen la llar i cerquen una de nova, mentre que les dones són qui es queden a la llar original, ja que, majoritàriament, també es fan càrrec dels fills (González-González et al. 2011).

La mobilitat residencial després del divorci o separació depèn de diversos factors. D'una banda, de l'edat dels membres de la parella, com més joves més probabilitat de canviar de residència, i, d'altra banda, de la presència de fills. En aquest sentit, com més fills, menys probabilitat de canviar de llar (González-González et al. 2011). Aquesta menor mobilitat residencial com més fills es tenen pot ser deguda a les necessitats residencials específiques de les llars amb menors com ara mantenir l'escola dels fills o no allunyar-se de les xarxes familiars i d'amistats que els poden ajudar en aquesta nova etapa (González-González et al. 2011).

Amb el seu treball qualitatiu, González-González et al. (2011) mostra que, tant pels pares com per les mares, els nens estan al centre de les decisions d'habitatge preses. En aquest sentit, els fills determinen les necessitats i preferències que la residència ha de complir. Així i tot, hi ha

diferències per gènere sobre on es posa l'èmfasi. D'una banda, els pares¹ – que sovint no tenen la custòdia dels fills – han de buscar una nova llar, i centren la selecció d'aquesta al voltant de la noció que els fills compararan la nova residència amb aquella que comparteixen amb la mare, podent afectar la qualitat de la relació pare-fill/a (González-González et al. 2011). En aquest sentit, buscar una llar que els agradi als fills pot facilitar que la relació entre pare i fills es mantingui. D'altra banda, els pares també expressen que la nova llar és concebuda com "la llar del pare" i haver de fer esforços perquè els seus fills se sentin a casa i creïn un vincle positiu amb la nova residència (González-González et al. 2011). Tanmateix, els pares tendeixen a posar èmfasi en el fet que la nova llar compleixi amb les necessitats materials i físiques de benestar, mentre que les mares semblen posar en relleu la importància que les necessitats emocionals i de desenvolupament mental estiguin cobertes (González-González et al. 2011). Així doncs, les eleccions residencials tindran diferents patrons depenent de si és el pare o la mare qui té la custòdia i, també, de qui ha de deixar la llar que compartien quan eren parella.

Els processos judicials relacionats amb la custòdia dels fills també tenen conseqüències en l'elecció i accés a l'habitatge dels pares i mares separats/divorciats que volen conviure habitualment amb els seus fills (González-González et al. 2011). Per tal d'aconseguir la custòdia, la llar dels progenitors ha de complir amb uns mínims. Per aquest motiu, es posa l'accent en l'estabilitat i en complir amb els requisits per tal d'obtenir la custòdia – si més no compartida – o drets de visita amb els fills. L'estructura i condicions físiques de la llar són claus per tal d'aconseguir drets de custòdia i visita i, per tant, estan al centre de les decisions del pare (González-González et al. 2011). Aquest fet limita el parc d'habitatge que els pares poden considerar com adient, ja que habitatges amb mancances estructurals o que comportin sobreocupació de llar poden ser considerats com a no idonis pels fills i, per tant, afectar les seves probabilitats d'aconseguir la custòdia dels nens (González-González et al. 2011). Les mares, per contra, tendeixen a posar èmfasi en factors com ara l'organització de la vida diària, la cura dels fills, i les activitats dels mateixos (González-González et al. 2011). Així, viure en barris segurs i estar a prop de l'escola i xarxes de suport és capçal per les mares, mentre que les condicions físiques de la llar és clau pels pares.

3.4. Velleja i llars unipersonals

Un dels canvis més importants experimentats a les societats occidentals, i a la societat catalana en particular, és l'augment de l'esperança de vida així com els anys de vida sense discapacitats (Bosch, 2006). En conseqüència, la població catalana ha envellit, però encara té autonomia per viure a la seva pròpia llar. Aquests dos fets contribueixen a una nova realitat emergent: l'augment de gent gran que viu de manera independent en el seu habitatge. Així i tot, les polítiques d'habitatge s'han centrat a garantir l'accés per a la població més jove, sense tenir en compte les creixents necessitats i la precarietat dels habitatges de les llars de gent gran, i, especialment, de les llars unipersonals de gent gran (Bosch Meda 2006). La majoria de les persones de 65 anys i més prefereixen envellir a la que ha estat la seva

¹ En aquest context, "pare/s" és entès com el progenitor de gènere masculí.

llar així com viure de manera independent. Per tal d'aconseguir-ho, es requereixen polítiques que faciliten la rehabilitació del seu habitatge i l'edifici en què se situen, així com l'acompanyament d'aquelles persones que per motius de salut han perdut part de la seva autonomia. Previsiblement, la població que requerirà aquest tipus de polítiques d'habitatge incrementarà en els pròxims anys donat el progressiu envelliment de la població catalana (Bosch Meda 2006). En aquest sentit, cada vegada hi ha un nombre major de llars unipersonals compostes per persones de més de 65 anys.

Segons dades de l'Enquesta Contínua de Llars duta a terme per l'INE el 2020, a Catalunya les dones formen el 71,21% de les llars unipersonals de persones de 65 o més anys, mentre que els homes són el 28,76% d'aquestes. A més a més, les dones de 65 anys i més formaven el 32,07% del total de llars unipersonals a Catalunya, proporció que es reduïa al 12,95% pels homes. Així doncs, les dones d'edat avançada no només formen la gran majoria de llars unipersonals entre la població de 65 anys i més (71,21%), sinó que componen 3 de cada 10 llars unipersonals a Catalunya. Aquestes llars depenen sovint de les prestacions per jubilació i viudetat per tal de subsistir i poder fer front als pagaments de l'habitatge.

Aquest col·lectiu, el de llars unipersonals de gent gran, és un dels grups poblacionals amb major necessitats en l'àrea d'habitatge a Catalunya (Bosch Meda 2006). Les arrels d'aquesta necessitat se situen en el procés d'envelliment de la població en general, la seva vulnerabilitat socioeconòmica donada la seva avançada edat, així com les seves creixents necessitats sanitàries, psicològiques, i assistencials (Bosch Meda 2006). Així i tot, hi ha una gran diversitat de situacions dins del col·lectiu, depenent dels seus ingressos, capital acumulat, tinença de la propietat, i xarxa social a la qual tenen accés. En aquest sentit, sovint, la gent de 65 anys i més no té pagaments pendents pel seu habitatge ni fills dependents a casa. Les pensions per jubilació i viudetat són, però, força modestes i poden limitar la capacitat d'aquestes llars de fer front a reformes necessàries a les seves llars, així com el pagament dels subministraments de l'habitatge.

La taula 1 mostra el valor mitjà de les prestacions per jubilació per la població de 65 i més anys durant el període 2016-2020 a Barcelona. Com mostren les dades, les pensions de jubilació són força modestes tant per homes com per dones, tot i que les pensions de les dones són substancialment més baixes que la dels seus homòlegs masculins. El baix nivell d'ingressos procedent de les pensions entre les dones és especialment preocupant si tenim en compte que aquestes componen la majoria de les llars unipersonals de més de 65 anys donada la seva major esperança de vida.

Taula 1. Valor mitjà de les prestacions per jubilació per la població de 65 i més anys

Font: Indicadors de gènere: Evolució 2016-2021 (Gelambí 2021)

	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Dones	7.730,5€	8,122,6€	7.355€	8.584,2€
Homes	16.608,4€	16.107,5€	17.571,6€	18.788,9€
Diferència H-D	8.877,9€	7.984,9€	10.216,6€	10.204,8€

Les dades a la taula 1 ens mostren l'existència d'una gran bretxa de gènere a les pensions i el valor mitjà de les prestacions per jubilació és, sovint, més del doble pels homes que per les dones. En aquest sentit, mentre que durant el període 2016-2017 la diferència de pensions entre homes i dones era de 8.877,9 €, aquesta bretxa de gènere augmenta fins als 10.204,8 € durant el període 2019-2020. Així doncs, mentre que les pensions són modestes per a tothom, aquestes són especialment baixes per les dones. L'origen d'aquesta bretxa pot estar en el fet que les dones d'edat avançada van tenir una menor participació en el mercat laboral a causa de les càrregues de cura de la llar i, per tant, la seva base de cotització és més baixa que la dels homes. D'altra banda, sovint, les dones de més de 65 anys reben pensions de viudetat, és a dir, no derivades de la seva participació en el mercat laboral, ja que tenen una major esperança de vida que els homes. La quantia d'aquestes pensions és, en el millor dels casos, del 58% de la pensió del cònjuge mort si la viuda no té dret a cap altra pensió, o ingressos per feina o del capital.

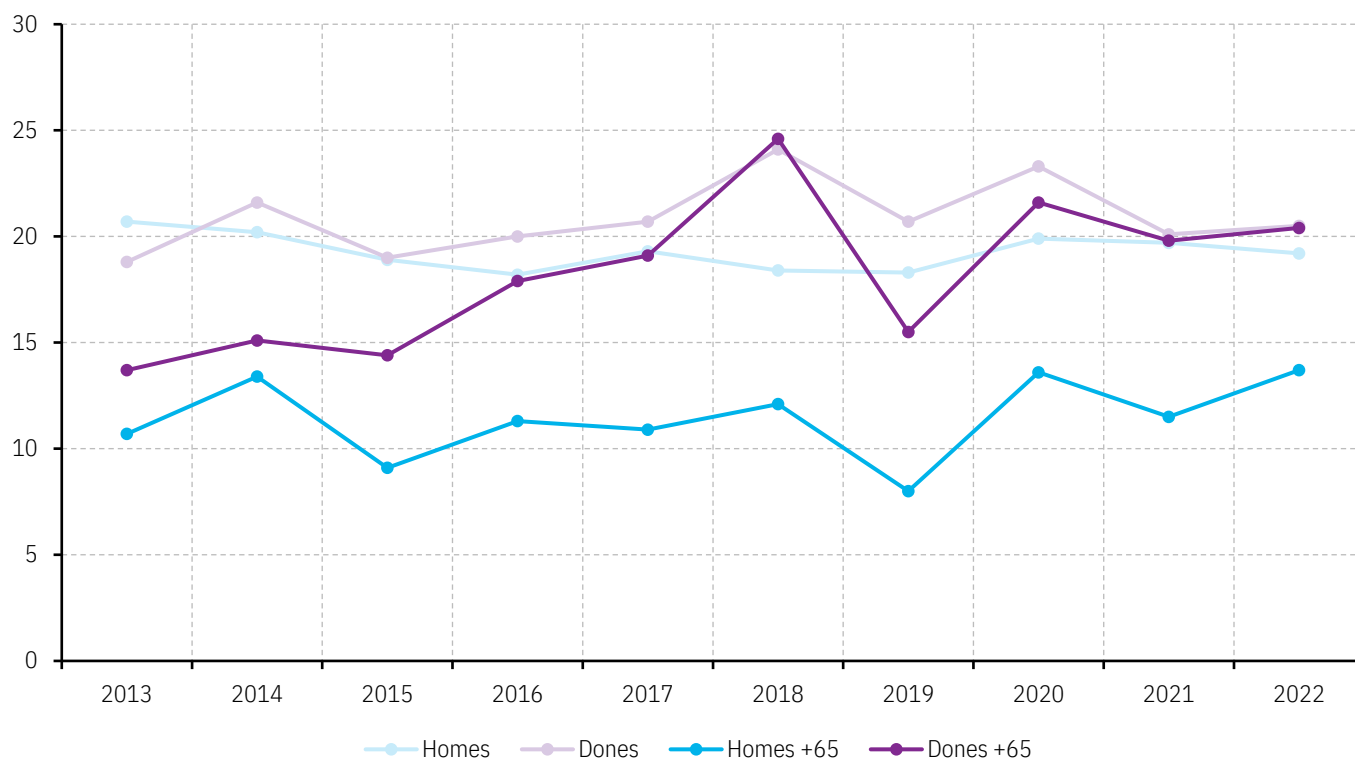
Així doncs, mentre que els homes de més de 65 anys tendeixen a tenir pensions de jubilació més generoses gràcies a la seva major participació en el mercat laboral, les dones jubilades tendeixen a tenir menors pensions per la seva dedicació a la cura de la llar. El fet de tenir menors ingressos a una edat avançada, quan no es pot treballar per complementar la pensió, fa que les dones grans siguin especialment vulnerables pel que fa a l'accés a l'habitatge.

La figura 5 ens mostra la taxa de risc de pobresa segons sexe i grup d'edat a Catalunya durant el període 2013-2022. Si ens fixem en les dades més recents, les del 2022, podem veure que un percentatge lleugerament superior de dones (20,5%) que d'homes (19,2%) a Catalunya són en risc de pobresa. Així i tot, si ens fixem en les dades amb més detall, podem veure que mentre que les diferències per gènere entre la població en edat de treballar són gairebé inexistents, aquestes es disparen entre la població de 65 anys i més (figura 5). En aquest sentit, mentre que l'any 2022 un 13,7% d'homes de 65 i més anys era en risc de pobresa, aquesta proporció augmenta fins al 20,4% entre les dones de la mateixa edat. Aquest major risc de pobresa entre les dones d'edat avançada no es limita a l'any 2022, sinó que ha estat una tònica general des del 2013, assolint el seu punt més àlgid el 2018, sent uns 13 punts percentuals més alt que entre els homes de la mateixa edat, els quals tenien una taxa de risc de pobresa del 12%, mentre que la de les dones era del 25% (Figura 5). De fet, si ens fixem en els quatre grups inclosos en la figura 5, els homes de 65 anys i més

són els qui tenen la taxa de risc de pobresa després de transferències socials més baixa. El major risc de pobresa femenina a la vellesa pot tenir el seu origen a les baixes pensions que obtenen les dones, i la major probabilitat d'encapçalar una llar unipersonal donada la seva major esperança de vida.

Figura 5. Taxa de risc de pobresa després de les transferències socials, per sexe i grup d'edat. Catalunya, 2013-2022

Font: Enquesta de Condicions de Vida, IDESCAT

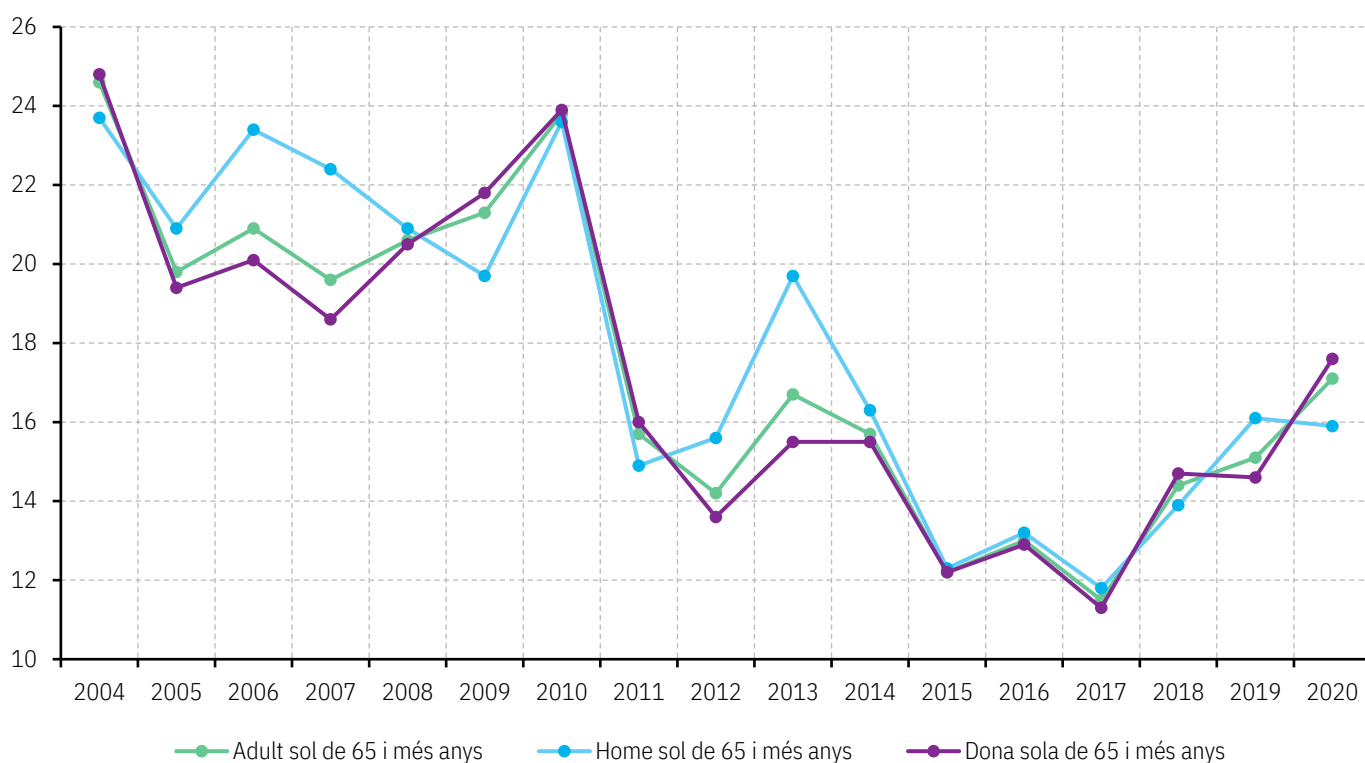
Les baixes pensions i l'alta taxa de risc de pobresa fan que, freqüentment, les llars unipersonals de persones de 65 anys i més no puguin fer front a les reformes que les seves llars. Al mateix temps, els seus habitatges són, generalment, més antics que les de la resta de la població i, per tant, cal reformar-los per tal d'adaptar-los a les seves creixents necessitats. En aquest sentit, la vellesa sovint implica l'empitjorament de la salut física, limitant la mobilitat de les persones fins a provocar, de vegades, situacions de discapacitat i dependència (Bosch Meda 2006). No poder adaptar l'habitatge pot suposar un greu retrocés en la qualitat de vida de la gent gran. Els principals dèficits de les llars de la gent gran a Catalunya poden classificar-se en cinc grans categories: (1) problemes d'accessibilitat i (2) mobilitat; (3) infrahabitatge; (4) falta d'adaptació de l'habitatge i (5) problemes derivats de la tinença de l'habitatge en règim de lloguer (Bosch Meda 2006). Aquests dèficits poden donar-se de manera simultània i, de fet, el més freqüent és patir-ne entre dos i tres a la vegada (Bosch Meda 2006).

Com ens mostra la figura 6, a Espanya, la proporció de llars unipersonals de persones de 65 i més anys els habitatges de les quals pateixen deficiències com ara goteres/humitats, podridures a parets, sostre,

portes, etc. sembla haver disminuït des del 2004, així i tot, la tendència decreixent s'ha revertit durant el període 2017-2020, i actualment el 17% d'aquestes llars pateixen deficiències d'aquest caire. La proporció, però, és lleugerament superior entre les llars unipersonals encapçalades per dones (18%) que entre les llars encapçalades per homes (16%). Aquesta llista de deficiències, però, ignora les necessitats i potencials deficiències de les llars específiques per la tercera edat, com ara tenir ascensor, un bany adaptat, poder moure's amb una cadira de rodes pel pis, així com la disponibilitat de rampes a l'edifici.

Figura 6. Població que viu amb deficiències al seu habitatge. Població de 65 i més anys. Espanya, 2004-2020

Font: Institut Nacional d'Estadística

Les dades obtingudes per l'enquesta EINFOESSA 2018 mostren que, en termes d'exclusió residencial, les llars unipersonals femenines tenen millors ràtios, generalment, que les llars unipersonals masculines (Arrondo Segovia and Bosch Meda 2018). En aquest sentit, les llars unipersonals femenines semblen tenir una menor taxa d'amenaça de desnonament, així com d'avisos de tallament de subministraments com ara la llum, aigua o telèfon. Aquesta millor situació podria deure's que les dones que viuen soles, freqüentment, tenen l'habitatge en règim de propietat, sense pagaments pendents, ja que el van pagar quan encara vivien amb les seves parelles. En esdevenir vídues, si bé és cert pateixen un revés en els seus ingressos, tenen la llar pagada, i el risc de desnonament és menor, així com les despeses associades a la llar.

Un altre factor a tenir en compte a les llars de la gent gran, especialment quan aquestes llars tenen un baix nivell d'ingressos, com ara les unipersonals i encapçalades per dones és la "pobresa energètica". En

aquest sentit, una de cada deu dones grans en llars unipersonals ha de destinar més d'un terç dels seus ingressos a pagar l'energia consumida (Arrendo Segovia and Bosch Meda 2018), la qual cosa comporta una gran càrrega econòmica. No poder mantenir una temperatura adequada tant a l'estiu com a l'hivern incrementa el risc de morir per un cop de calor o per hipotèrmia, sent la gent gran especialment vulnerable a patir aquests episodis de salut. D'altra banda, hi ha també un major risc d'accidents, com per exemple incendis, quan s'intenta escalfar la llar amb electrodomèstics vells o més econòmics però menys segurs. Augmentat així el risc d'accidents mortals entre els membres més grans de la nostra societat.

3.5. Víctimes de violència de gènere

L'any 2023, hi va haver 14 femicidis a Catalunya, dos més que l'any 2022. La majoria d'aquests assassinats han estat perpetrats per la parella de la víctima (92,86%) i una minoria per un altre familiar (fill) (7,14%). El 35,71% de les dones assassinades tenia entre 31 i 40 anys, mentre que el 21,43% tenien entre 18 i 30 anys. Així doncs, la gran majoria de víctimes són dones d'entre 18 i 40 anys, i tenien nacionalitat espanyola (85,71%). De les 14 dones assassinades, només el 7,14% havien denunciat el seu agressor, i cap d'elles tenia mesures de protecció vigents en el moment del feminidici. El feminidici, però, és l'extrem més visible de la violència masclista que pateixen moltes dones. Per tal de donar resposta a les necessitats residencials de les dones que escapen la violència de gènere, i prevenir aquests assassinats, hi ha tot un seguit de recursos i serveis a la ciutat de Barcelona que donen atenció i acullen les víctimes de violència masclista.

Les dones víctimes de la violència de gènere són especialment vulnerables perquè sovint comparteixen residència amb el seu agressor, o si més no aquest coneix la seva adreça. Per aquest motiu, és clau que aquestes dones tinguin una xarxa de suport a l'habitatge, que garanteixi la seva seguretat i que cobreixi les necessitats d'habitatge de les mateixes dones així d'aquells que en depenen (fills/es, pares d'edat avançada, animals de companyia, etc.).

XARXA D'ACOLLIDA I SUPORT PER DONES VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE A BARCELONA

L'Àrea de Drets Socials, Cultura, Educació i Cicles de vida de l'Ajuntament de Barcelona disposa de tot un seguit de serveis i recursos que atenen les situacions de violència masclista. En detall, hi ha un servei de telèfon gratuït en què s'informa i assessora les víctimes de violència masclista (900-900-120), Punts d'Informació i Atenció a les Dones (PIAD) on s'ofereix assessorament i informació, així com un el Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida (SARA – telèfon 900-922-357), consistent en un servei ambulatori per a dones víctimes de violència masclista i els petits des dels zero anys.

El 2019, servei SARA² va atendre 1.345 dones³. Aquest servei no només proporciona assessorament a les dones víctimes de violència masclista, sinó també a les persones del seu entorn. Disposa d'un equip multidisciplinari, compost per professionals de treball i educació social, psicologia, dret i inserció laboral, els quals ofereixen una atenció integral per tal de poder treballar en els processos de recuperació de les persones que atenen, independentment de si tenen necessitat d'un recurs d'acollida o no. A escala individual, ofereix informació i assessorament, així com tractament personalitzat i integrat durant tot el procés de recuperació que s'adapta a les necessitats de cada persona atesa. També proveeix d'accés als recursos de protecció específics de violència masclista quan sigui necessari, i proporciona un servei d'inserció laboral per les víctimes. Ofereix, també, tractaments grupals i treballa en la prevenció i sensibilització social vers aquest tipus de violències. Finalment, també dona suport i assessorament a professionals d'altres serveis els quals intervenen en situacions de violència masclista. El SARA pren especial consideració als fills i filles de les dones ateses, però també als fills i filles de dones que hagin mort a conseqüència de violència masclista, així com els fills i filles que viuen o han viscut violència masclista a petició del tutor legal (no maltractador). Al mateix temps, també atén adolescents víctimes de relacions afectivosexuals abusives, o víctimes d'altres tipus de violències i manifestacions masclistes per part d'individus que no han de ser, necessàriament un progenitor o parella. Els únics requisits per accedir al servei pel que fa a les dones, infants i adolescents són (1) viure al municipi de Barcelona, i (2) que hi hagi una situació actual de violència masclista, o que persisteixin els efectes de la violència viscuda amb anterioritat. Existeix, també el SARA Jove (telèfon 932-915-959), el qual para especial atenció a les relacions entre joves i en la prevenció de violències entre aquests.

L'Ajuntament de Barcelona compta, també, amb una gran quantitat de recursos residencials per tal d'atendre les dones que viuen situacions de violència masclista, així com els seus fills i filles. Quan el nivell de risc d'aquestes víctimes és alt, i l'Ajuntament ofereix acolliment, i prioritza que aquest sigui en cases i pisos d'acollida públics o, si més no, gestionats per entitats especialitzades. Així i tot, quan no hi ha places disponibles i l'acolliment urgent és necessari, es facilita l'allotjament en hostals, hotels i pensions per tal de garantir una resposta ràpida i la seguretat de la víctima i els seus fills i filles (Rodríguez Moreno 2022). L'estada en aquest tipus de recursos està pensada per ser de curta durada (Rodríguez Moreno 2022). Aquests tipus de recursos, però, no estan concebuts com un recurs habitual que formi part del circuit de protecció i recuperació i, per tant, no queda definit en l'àmbit institucional quina mena de condicions i infraestructura ha de tenir aquest servei (Rodríguez Moreno 2022).

Finalment, en funció de les necessitats de la persona a qui s'acull, com ara la necessitat de suport professional durant el seu tractament i acollida, es disposen places en diferents tipus d'acolliment per violència masclista.

² Per a més informació, consulteu: <https://ajuntament.barcelona.cat/dones/ca/bcn-antimasclista/serveis-datencio-la-violencia-masclista/sara>

³ Font:

https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Societat_i_condicions_de_vida/Drets_socials/Establiments_i_serveis/dones.htm

Acolliment d'urgències

Els **acolliments d'urgències** són recursos de curta durada, que han de prestar servei 24h al dia, cada dia de l'any. Aquests recursos tenen un equip multidisciplinari en l'àmbit social i psicològic. El Centre Municipal d'Acolliment d'Urgència per Violència Masclista (CMAU-VM) és el servei residencial d'urgència, al qual s'accedeix per derivació del SARA, del Centre d'Urgències i Emergències Socials de Barcelona (CUESB) i del Servei d'Atenció Socioeducativa de l'agència ABITS (SAS).

Segons els criteris de l'Ajuntament de Barcelona (Ajuntament de Barcelona 2023), aquests acolliments d'urgències són necessaris quan la dona ha decidit abandonar de manera immediata el domicili on viu violència i hi ha un risc alt o mig que l'agressor/a la pugui localitzar, intimidar o agredir a ella o els seus fills/es o aquelles persones que l'estiguin allotjant, com ara familiars amics, companys de feina, etc. També són necessaris si la dona està en estat de xoc després d'una agressió greu, i té dubtes sobre quina decisió prendre com ara abandonar el domicili, tornar amb l'agressor o allotjar-se a casa d'algun familiar o conegut. En aquest cas, se li ofereix la possibilitat d'accedir a un recurs per tal de poder pensar, així com un espai on comptarà amb l'ajut de professionals que poden aclarir els seus dubtes i ajudar-la a prendre consciència de la situació en què es troba (Ajuntament de Barcelona 2023). Per fer ús d'aquest recurs no cal que la persona atesa estigui en situació regular al país, ni empadronades o que hagin interposat denúncia. Tampoc cal que tinguin ingressos propis. Així i tot, cal que visquin al Barcelona, que hi hagi una situació de violència masclista en el moment d'accedir al recurs, i que hagin trencat amb la persona que les agredeix (Ajuntament de Barcelona 2023). A més a més, també cal que siguin majors d'edat i que vulguin ingressar lliurement en el recurs, així com que acceptin les normes de funcionaments.

El CMAU-VM proporciona un espai de seguretat, parèntesi, contenció emocional i suport per la persona acollida. En aquest sentit, ajuda la dona per tal que pugui explicar als seus fills i filles, en cas que en tingui, el perquè del canvi de residència, com és que hi són allà i com els afecta la decisió que ha pres. També garanteix que les necessitats bàsiques com ara l'allotjament, manutenció i salut de les persones acollides estan cobertes.

El CUESB⁴ és un servei d'atenció social permanent i universal, que atén qualsevol situació d'urgència o emergència social les 24h del dia, cada dia de l'any. Així doncs, tot i que no és un recurs específic per a dones víctimes de violències masclistes, aquestes hi poden accedir i fer-hi ús. El CUESB té treballadors socials, psicòlegs i tècnics d'intervenció logística, els quals s'organitzen en torns per prestar atenció permanent a la ciutadania. A més a més, disposa d'una flota de fins a vuit vehicles per tal de poder desplaçar l'equip de professionals en intervencions. Aquest servei dona atenció a aquelles persones que pateixen una situació de risc o urgència social, com per exemple pèrdua d'allotjament, maltractament per violència masclista i la desatenció de persones grans entre d'altres. En cas que la situació en què la persona atesa requereixi

⁴ Per a més informació, consultar:

<https://ajuntament.barcelona.cat/serveissocials/ca/canal/urgencies-i-emergencies-socials>

una intervenció continuada el servei les deriva a serveis socials bàsics o especialitats.

Els acolliments d'urgències poden ser tant públics com privats, però, independentment de la titularitat, han d'assegurar que les necessitats bàsiques d'allotjament, manutenció, salut i, en cas necessari, jurídiques són cobertes (Rodríguez Moreno 2022).

La durada màxima de l'estada és d'un mes, però es pot allargar segons la necessitat de cada usuària o si, per exemple, no hi ha places disponibles en centres de més llarga durada com ara cases d'acollida on són derivades després de l'estada a l'acolliment d'urgències. Aquests equipaments han d'estar ben comunicats per transport públic, disposar d'habitacions per cada dona o unitat familiar, és a dir, no es comparteixen habitacions. Disposar d'accés per persones amb mobilitat reduïda, així com espais diferenciats de cuina i menjador. També han de disposar de diversos banys, aules o ludoteques infantils, xarxa de wifi, i un despatx per realitzar entrevistes i que els treballadors interns facin la seva feina (com a mínim) (Rodríguez Moreno 2022).

Acolliment de llarga estada

Després dels acolliments d'urgències, les dones solen ser derivades a serveis d'acollida de llarga estada. Com en el cas dels acolliments d'urgències, aquests recursos són serveis residencials amb atenció les 24 hores del dia, durant els 365 dies de l'any. Té com a objectiu oferir un espai d'acolliment i cohabitació per aquelles persones que han patit situacions de violència i que no disposen d'una xarxa familiar o social de suport que les pugui acollir. O, en cas de tenir-la, no la poden fer servir per qüestions de seguretat, ja que l'agressor/a pot conèixer-la i tenir-hi accés (Ajuntament de Barcelona 2023).

Les cases i pisos d'acollida de llarga estada proporcionen, doncs, un entorn de seguretat tant físic com emocional, així com atenció integral de les necessitats de les persones acollides (Ajuntament de Barcelona 2023). Aquests professionals treballen amb el SARA amb qui elaboren un Pla de Treball bimensual on queden reflectits els objectius que la víctima, conjuntament amb els professionals, estableixen pel període de la seva estada. En aquest sentit, es promou el treball individual i grupal per tal que la persona pugui recuperar l'autonomia, l'autoestima, i una relació maternofilial satisfactòria després que aquests, sovint, estiguin malmesos pe l'experiència de violència que han patit.

La diferència més gran entre els recursos d'acolliment d'urgència i de llarga estada la temporalitat màxima és en els recursos de llarga estada és de 9 mesos en comptes de 6, tot i que aquests 9 mesos es poden allargar (Rodríguez Moreno 2022). Si aquesta estada supera els 12 mesos llavors cal demanar l'allargament de l'estada al SARA i justificar la mesura (Rodríguez Moreno 2022). Les condicions que han de reunir són molt semblants als dels centres d'urgència, però els metres determinats per les habitacions és determinada pel tipus d'unitat familiar que l'ocuparà. Per exemple, mentre que una habitació per una dona sola ha de ser igual o superior a 6 m², una habitació per una dona amb un fill ha de ser de 8 m²o més i, en cas que tingués dos fills, llavors passaria a ser de 10 m² (Rodríguez Moreno 2022). A més a més, en el cas de les dones sense fills, des de 2021 es

recull la possibilitat que es pugui compartir habitació (Rodríguez Moreno 2022).

En sortir del recurs de llarga durada, la víctima de violència de gènere, generalment, passa a un pis d'autonomia, els quals són la darrera fase del procés de recuperació. En aquests recursos s'ha de donar continuïtat al pla de treball que van elaborar en els recursos anteriors (d'urgència i llarga durada). Tot i que encara es manté, el suport socioeducatiu no és tan continuat com en els recursos previs, per tal de potenciar l'autonomia de la dona.

Recursos d'acolliment d'autonomia

Els recursos d'acolliment d'autonomia faciliten seguir el procés que s'ha iniciat als serveis d'acolliment de llarga estada i tenen com a objectiu principal continuar el pla de treball establert amb la dona, així com facilitar l'autonomia personal, la independència i la inserció sociolaboral de les persones acollides. Per tal d'aconseguir-ho es dona suport amb professionals especialitzats durant el procés.

Dins dels recursos d'acolliment d'autonomia, n'hi ha de mitjana i d'alta autonomia. Mentre que el primer té 8 hores setmanals de suport socioeducatiu, el segon compta amb 5 hores setmanals de suport (Rodríguez Moreno 2022). Aquests habitatges han d'estar ben comunicats pel transport públic, tenir accés per a persones amb mobilitat reduïda, així com disposar de connexió wifi, una habitació per cada unitat familiar, cuina equipada i un menjador (Rodríguez Moreno 2022). A més a més, totes les habitacions han de tenir 5 m² com a mínim (Rodríguez Moreno 2022).

Durant el seu temps al recurs d'autonomia la dona ha de guanyar en independència i passar a tenir una vida completament autònoma. Així doncs, la normativa que regeix el recurs és molt laxa i es basa a garantir la convivència entre les dones que l'ocupen (Rodríguez Moreno 2022). A més a més, no es permet l'entrada d'algú aliè a l'habitatge, com ara amics o noves parelles, sense el consentiment de l'equip educatiu. Durant l'estada en aquest tipus d'habitatges també es treballa amb el personal del SARA per tal de continuar donant suport social, psicològic, jurídic, laboral, etc. a les dones (Rodríguez Moreno 2022). Tot i que no hi ha cap mena de suport domèstic com hi havia en els recursos anteriors. Aquests habitatges, tot i disposar de mobiliari i els estris necessaris no sempre estan en les millors condicions, ja que es poden fer malbé. Sovint, la manca de recursos econòmics de les usuàries fa complicat la seva reposició o manteniment (Rodríguez Moreno 2022).

Un dels objectius principals per assolir durant el període d'estada al recurs d'acolliment d'autonomia és la inserció laboral o el manteniment de la feina ja aconseguida, així com poder estalviar per tal d'aconseguir un habitatge per si mateixa. D'aquesta manera, es treballa en l'autonomia financera, per tal d'evitar situacions de dependència en el futur, així com la plena autonomia de la dona. Així i tot, els ingressos obtinguts sovint no són suficients per a poder mantenir un habitatge per si mateixes.

Sortida dels recursos d'acollida

Sortir dels recursos d'acolliment d'autonomia sovint comporta sentiments d'incertesa i vulnerabilitat, que han de ser treballats pels professionals dels diferents recursos, i els quals comporten un element crític per tal de refermar el procés pel qual han passat (Rodríguez Moreno 2022). Aquests sentiments d'incertesa sovint venen marcats per l'ansietat que el futur residencial i laboral planteja, en tenir feines poc remunerades i les dificultats per aconseguir un habitatge segur soles, donat l'alt preu de l'habitatge a la ciutat i la manca de recursos financers (Rodríguez Moreno 2022).

L'accés a l'habitatge públic no és senzill, i tot i estar apuntades al Registre de Sol·licitants d'Habitatges en Protecció Oficial (RSHPO), són poques les que accedeixen, ja que el parc públic d'habitatge és del tot insuficient per cobrir la demanda de la població a qui dona servei. Així doncs, el mercat d'habitatge privat sol ser el recurs més ràpid i viable per accedir a un habitatge propi. En el cas de les dones soles, el lloguer d'una habitació en un pis compartir pot ser una solució econòmica, però en cas de tenir fills aquesta opció es complica.

Altres recursos i polítiques públiques d'habitatge

Una de les preocupacions més importants de les dones que surten dels recursos municipals, així com d'aquelles que no arriben a entrar-hi és poder mantenir el seu propi habitatge. Tot i l'escassetat d'habitatge social a la seva disposició, les dones víctimes de violència masclista poden accedir a les Prestacions Econòmiques d'Espècial Urgència (PEEU). Aquestes prestacions atorguen el 60% de la renda anual de l'habitatge, amb un límit de 3600€ anuals per l'habitatge, que inclouen les despeses de fiança i accés a l'habitatge en règim de lloguer. Aquest lloguer ha de ser de 800€ com a màxim. Aquest ajut es pot renovar de manera anual fins a un màxim de 24 mesos (Rodríguez Moreno 2022). L'Ajuntament de Barcelona, a més a més, també ha impulsat prestacions econòmiques d'urgència social, les quals se'n deriven de la mediació a la ciutat per aquelles persones que ja han acabat el seu procés en habitatges d'inclusió o el procés al SARA, i que hagin signat un contracte de lloguer al mercat privat (Rodríguez Moreno 2022). Finalment, en les promocions per accedir a un habitatge de protecció oficial, tenir un informe social que certifiqui haver estat víctima de violència de gènere suma punts, tot i que gairebé no hi ha promocions específiques per aquest col·lectiu.

VIOLÈNCIA ECONÒMICA I HABITATGE

Com hem pogut veure, hi ha tota una xarxa de suport per tal de donar resposta a les necessitats d'habitatge de les dones en situació de violència de gènere. Tanmateix, hi ha una gran mancança de mecanismes de protecció quan les dones han de resoldre determinats problemes relacionats amb la reestructuració de deutes relacionats amb l'habitatge, com ara la negociació del deute hipotecari amb els bancs (Human Rights Watch 2014).

La violència econòmica està sovint lligada a la violència de gènere i comporta una altra càrrega en el camí cap a l'estabilitat en l'habitatge

de les dones víctimes de violència de gènere. La violència econòmica és una forma de violència psicològica en què la parella força a la víctima a fer-se responsable en solitari de les càrregues familiars, com ara haver de fer els pagaments relacionats amb l'habitatge i el manteniment dels menors a càrrec, a la vegada que se'n posen entrebancs perquè la víctima faci front a aquestes càrregues (Matulic-Domandzic et al. 2019). Com per exemple, no pagar la pensió dels fills o l'hipoteca, per tal de minvar l'autonomia financera de la parella, la qual cosa un alt risc de sensellarisme.

Freqüentment, les dones víctimes de violència de gènere compareixen préstecs hipotecaris amb les seves exparelles, les quals utilitzen el deute com a nova forma de maltractament (Human Rights Watch 2014). El deute hipotecari és un deute individual, no de la unitat familiar. Per aquest motiu, les dones víctimes de violència de gènere poden mirar de negociar amb el banc de manera independent, però necessiten la seva exparella per tal de poder cancel·lar la totalitat del deute, ja que aquesta també té un deute individual contret amb el banc.

La cancel·lació o reestructuració del deute és clau per tal de poder fer front als pagaments de l'habitatge, així com garantir un habitatge adequat i segur pels seus fills. Sovint, com veurem en el cas de les dones sense llar, les dones víctimes de violència de gènere han d'abandonar la seva llar de manera sobtada, ja que aquesta és compartida, o si més no coneguda, pel maltractador (Human Rights Watch 2014). Tenir pagaments pendents dificulta, doncs, poder fer front al cost d'una nova llar. Aquesta situació porta a les dones víctimes de violència de gènere a tenir habitatges insegurs, com ara estar en perill de desnonament, així com haver de viure amb amics i familiars, viure en situació de sobreocupació (ja que han de llogar una habitació en un habitatge compartit) o haver d'ocupar un habitatge buit (Human Rights Watch 2014). Així doncs, les dones víctimes de violència de gènere estan en risc de "sensellarisme". Un sensellarisme sovint invisible, perquè no viuen al carrer, la qual cosa implica una menor atenció per part de les institucions així com la seva absència de les dades oficials sobre les persones sense llar.

4. Sensellarisme i gènere

4.1. Introducció

L'objectiu d'aquesta secció és presentar l'evidència disponible sobre l'exclusió residencial entre homes i dones sense llar. L'exclusió residencial es produeix a partir de processos d'exclusió social, de manera gradual, que dificulten la integració social de l'individu i el seu accés a l'habitatge (Matulic-Domandzic et al. 2019).

Les dinàmiques i camins que porten al "sensellarisme" són diferents per homes i dones, i transcorren al llarg de tot el cicle vital. En el cas de les dones, acabar en situació de "sense sostre", és a dir, vivint al carrer, és menys freqüent que entre els homes. En conseqüència, el sensellarisme femení és més invisible que el masculí, ja que sovint implica perdre la llar però allotjar-se a tot un seguit d'habitatges temporals, com ara la casa de familiars o amics, i fer ús dels serveis socials per evitar haver de viure al carrer (Arrels Fundació 2020, 2023; Matulic-Domandzic et al. 2019). Els homes, en canvi, conformen la gran majoria de persones sense sostre, les quals viuen al carrer, fent la seva situació més visible tant per la ciutadania com per a les institucions públiques i entitats socials (Arrels Fundació 2020, 2023).

Els factors desencadenants del sensellarisme entre les dones sovint venen marcats per trajectòries vitals amb successos traumàtics (Matulic-Domandzic et al. 2019). Entre aquests successos, la violència intra-familiar i de gènere, tant a la infància com a l'edat adulta, la salut i, especialment, els processos de malaltia poden ser, també, un factor de risc que porti les dones a viure al carrer (Matulic-Domandzic et al. 2019). D'altres factors com haver patit un desnonament són comuns entre els sense sostre de la ciutat de Barcelona, sense importar del gènere (Arrels Fundació 2023).

L'informe sobre l'impacte de gènere referent al Projecte Marc d'acció per l'abordatge del sensellarisme a Catalunya 2022-2025 destaca, però que el marc d'acció no inclou actuacions específiques pel que fa al gènere, tot i que el té en compte durant la redacció del text (Institut Català de les Dones 2022). Així doncs, mentre que se n'és conscient de la seva importància, no hi ha mesures específiques per tal d'abordar-ho. En aquest sentit, l'Institut Català de les Dones (2022) destaca que tant els registres dels serveis socials públics com d'altres entitats tendeixen a concebre i gestionar el sensellarisme com la conseqüència de l'acumulació de problemàtiques socials, identificant-ho exclusivament com el fet de dormir al carrer o en albergs. Això fa que, una gran part de les dones sense llar, no siguin considerades ni comptabilitzades a les estadístiques i registres d'activitats de les administracions públiques i entitats (Institut Català de les Dones 2022). Per exemple, les dones víctimes de violència de gènere, les quals han d'escapar de la seva llar i trencar amb les seves xarxes de suport per la seva seguretat, no són incloses en les dades sobre sensellarisme. De manera similar, les dones amb fills a càrrec que obtenen suport després de perdre la seva llar, però no resideixen en albergs pensats per homes,

tampoc són comptabilitzades a les dades sobre sensellarisme (Institut Català de les Dones 2022). Per aquest motiu, l'Institut Català de les Dones recomana dissenyar les actuacions per abordar el sensellarisme implementant les categories ETHOS (taula 2). D'aquesta manera, la situació de les dones serà visibilitzada, les seves situacions seran comptabilitzades a les estadístiques i dades de les administracions i entitats, i la seva situació abordada des dels serveis socials públics.

4.2. Sense llar, sense sostre, i gènere

Hi ha diferents tipologies de sensellarisme depenent del grau d'exclusió residencial. *L'European Typology on Homelessness* (ETHOS), identifica fins a 13 situacions d'habitabilitat relacionades amb el problema de l'habitatge, les quals es poden agrupar en quatre grans categories: sense sostre, sense habitatge, habitatge insegur i habitatge inadequat (Matulic-Domandzic et al. 2019; Porcel, Antón-Alonso, and Donat 2020). Així doncs, l'exclusió residencial no es redueix a "viure al carrer", sinó que hi ha tot un seguit de processos i situacions que precedeixen i indiquen situacions d'exclusió residencial (Matulic-Domandzic et al. 2019).

Taula 2. Categorització Europea de sense llar (ETHOS)

Font: Matulic-Domandzic et al. 2019; Porcel, Antón-Alonso, i Donat 2020

Categoria Conceptual	Descripció
Sense sostre	1. Persones vivint al carrer 2. Persones que pernocten a un alberg i/o es veuen forçats a passar la resta del dia en un espai públic
	3. Persones que viuen en equipaments per a persones sense llar 4. Persones que viuen en refugis per a dones
Sense habitatge	5. persones que viuen en equipaments per immigrants.
	6. Persones en procés de sortida d'institucions
	7. Persones que reben suport de llarga durada
Habitatge insegur	8. Persones que viuen en un allotjament amb un règim de tinença insegur. Sense pagar lloguer. 9. Persones que viuen sota amenaça de desnonament
	10. Persones que viuen sota amenaça de violència
Habitatge inadequat	11. Persones que viuen en estructures "no convencionals"
	12. Persones que viuen en habitatges insalubres
	13. Persones que viuen en situació de sobreocupació

Si apliquem una perspectiva de gènere, les dones sense llar tendeixen a tenir una major representació en les categories d'habitatge insegur i inadequat (Matulic-Domandzic et al. 2019). L'habitatge insegur, com mostra la taula 2, fa referència a un tipus d'habitatge pel qual no es paga un lloguer o hipoteca, així com viure sota l'amenaça de desnonament o violència per part de la família o parella (Matulic-Domandzic et al. 2019;

Porcel et al. 2020). En conseqüència, una de les característiques més marcades del sensellarisme femení és la seva invisibilitat respecte al dels homes. El sensellarisme femení, habitualment, no es correspon amb la situació de "viure al carrer" tot i que està vinculat a situacions de pobresa extrema, com ara tenir un habitatge informal, un infrahabitatge, o experimentar inestabilitat residencial a causa d'una constant entrada i sortida de residències socials, com ara albergs i recursos per dones víctimes de la violència de gènere (Matulic-Domandzic et al. 2019). A més a més, les dones sense recursos per mantenir un habitatge, sovint aconseguen un habitatge per a un període curt de temps, la qual cosa les permet evitar viure al carrer. Ser acollides per una parella, amics, familiars o ocupar il·legalment un habitatge són recursos als quals recórrer en cas de vulnerabilitat residencial (Arrels Fundació 2023; Matulic-Domandzic et al. 2019).

Els estudis sobre el sensellarisme, però, tendeixen a focalitzar-se en la categoria més extrema d'aquest, la de persones sense sostre, en la qual els homes estan àmpliament sobrerrepresentats. En conseqüència, la recerca sobre persones sense llar és propensa a l'androcentrisme. Segons dades de l'Informe "*Viure al carrer a Barcelona: Radiografia d'una ciutat sense llar*" un 90% dels sense sostre de Barcelona l'any 2022 eren homes (Arrels Fundació 2023), mentre que el 8% eren dones, i un 2% són classificades com "altres" (Arrels Fundació 2023). En aquesta darrera categoria entrarien les persones transgènere i d'identitat no-binària (0,3%) així com tot un seguit de persones que no contesten (1,7%). Aquesta menor proporció de dones vivint als carrers de Barcelona es deu, principalment, a què les dones desenvolupen tot un seguit d'estratègies les quals podrien ser considerades com a factor protector, i que no són compartides, sovint, amb els homes. En aquest sentit, obtenen el suport dels seus familiars i amics, la qual cosa les ajuda a evitar viure al carrer. D'altra banda, les dones també recorren a recursos socials com ara residències temporals per persones sense llar, per tal de complementar els períodes que passen a casa dels familiars i amics (Matulic-Domandzic et al. 2019).

FACTORS ECONÒMICS DERIVATS DE LA DISCRIMINACIÓ DE GÈNERE

Hi ha tot un seguit de factors que desencadenen en el sensellarisme de les dones. Entre aquests, la discriminació de gènere està al centre d'aquests factors. Les dones, donada la seva situació de discriminació a la societat, tendeixen a ser més vulnerables a canvis estructurals com ara crisis al mercat laboral o al sector de l'habitatge. Això es deu a la seva dependència econòmica, una major taxa d'atur i la discriminació que pateixen al mercat laboral (Matulic-Domandzic et al. 2019). Tot plegat, fa que la seva vulnerabilitat econòmica posi en risc la seva habilitat de mantenir una llar i, conseqüentment, perdre el seu habitatge (Escudero 2003).

D'una banda, com hem vist al capítol 1 d'aquest informe, les dones tendeixen a tenir ingressos més baixos al mercat laboral, així com una major taxa de temporalitat i parcialitat a la feina. La bretxa de gènere pel que fa als salaris també implica una major vulnerabilitat econòmica que, unida al seu paper subordinat en la societat augmenta les probabilitats de no poder accedir i mantenir un habitatge abocant-les així al sensellarisme (Matulic-Domandzic et al. 2019).

SUCCESSOS VITALS ESTRESSANTS

Hi ha una trajectòria a llarg termini que ens ajuda a comprendre com el cicle de vida contribueix a definir un procés que desemboca en la situació de sensellarisme (Matulic-Domandzic et al. 2019). En aquest sentit, hi ha nombroses etapes de vida en què els individus són especialment vulnerables com ara l'adolescència, quan les dificultats i manca de protecció durant la infància pot contribuir a iniciar una trajectòria vital cap a l'exclusió (Sarasa and Sales 2009), o l'edat adulta i vellesa, quan el risc de trobar-se sense llar està més relacionat a la pèrdua de feina, la pobresa o ruptures familiars (Anderson and Christian 2003; Matulic-Domandzic et al. 2019).

Les persones sense llar han patit, sovint, Successos Vital Estressants (SVE) al llarg de la seva vida. Diverses investigacions han observat que els SVE són comuns i nombrosos, i n'arriben a acumular fins a 9 de caràcter "important" de mitjana (Matulic-Domandzic et al. 2019). Els estudis centrats a Espanya mostren que els SVE tendeixen a afectar més a les dones (Escudero 2003; Matulic-Domandzic et al. 2019; Zugazaga 2004), ja que tenen més probabilitats d'haver patit abusos físics i sexuals durant la infància que els homes (Matulic-Domandzic et al. 2019). A més a més, també tenen més probabilitat d'haver patit violència o situacions d'abús durant l'etapa adulta. L'acumulació d'esdeveniments traumàtics, així com la seva alta intensitat, fan que les dones estiguin en situació de major vulnerabilitat que els homes (Matulic-Domandzic et al. 2019).

Un altre esdeveniment vital estressant és patir violència de gènere. En aquest sentit, les víctimes de violència de gènere sovint han de marxar de la llar de manera urgent per tal d'escapar del seu maltractador. En conseqüència, es troben sense habitatge de manera sobtada i, habitualment, recorren a amics i familiars, o recursos socials per a dones, com a primera via d'escapament de la llar que comparteixen amb el seu maltractador⁵. Aquesta situació les aboca a una situació de sensellarisme especialment invisible, ja que no viuen al carrer, però no tenen una llar (Matulic-Domandzic et al. 2019).

4.3. Viure als carrers de Barcelona

GÈNERE I SENSE SOSTRE

Viure al carrer és una situació d'exclusió extrema que rarament afecta les dones. Com mostren les dades recollides per la Fundació Arrels, les dones només eren el 8% de les persones que viuen als carrers de Barcelona l'any 2022 (Arrels Fundació 2023). Aquest percentatge ha disminuït des de 2019, quan el 85% de les persones vivint als carrers de Barcelona eren homes i l'11% eren dones (Arrels Fundació 2020). Així doncs, les dones representen la minoria d'individus que viuen als carrers de Barcelona i, tanmateix, la seva proporció sembla disminuir des de 2019.

Com hem vist abans, la menor proporció de dones sense sostre als carrers de Barcelona és déu a què aquestes, abans de viure al carrer,

⁵ Per a més informació sobre la xarxa residencial i protecció a les dones víctimes de violència de gènere a Barcelona, veieu l'apartat 3.5 d'aquest informe.

exhaureixen totes les alternatives possibles, com ara ocupar un habitatge buit, anar a pensions, o recórrer a xarxes socials i viure a casa de familiars o amistats. Així doncs, el seu "sensellarisme" és més invisible i, tot i que no tenen una llar pròpia, la probabilitat d'acabar vivint al carrer és menor que entre els homes.

Un 75% de les dones que viuen als carrers de Barcelona només ha viscut als carrers de la ciutat comtal (Arrels Fundació 2023), tot i que un 45% de dones declara haver viscut al carrer diverses vegades. De mitjana, fa uns 3 anys i 3 mesos que les dones enquestades viuen al carrer. Els homes, per la seva banda, fa més temps de mitjana que hi viuen: 4 anys i 6 mesos (Arrels Fundació 2023). Així doncs, els homes conformen la majoria de persones que viuen als carrers de Barcelona (90%) i també fa més temps que hi viuen de mitjana (Arrels Fundació 2023). També hi ha diferències de gènere pel que fa a l'edat de les persones que viuen als carrers de Barcelona. Així, mentre que la mitjana d'edat de les dones que viuen al carrer a Barcelona ha augmentat durant el període 2016-2019, passant de 39 a 44 anys, aquesta ha disminuït entre els homes, passant de 45 a 40 anys (Arrels Fundació 2020).

El 31% de les dones que viuen als carrers de Barcelona van perdre el seu darrer habitatge en un desnonament, el 27% per problemes amb la família i el 23% per separació de la seva parella (Arrels Fundació 2023). En el cas dels homes, els motius més freqüents han estat perdre la feina (27%), separar-se de la parella (20%) i problemes amb la família (19%). Així doncs, els camins que porten a viure al carrer semblen ser diferents segons el gènere de la persona.

Tot plegat sembla indicar que mentre les dones sense llar aconseguen evitar veure's abocades a viure al carrer, els homes tenen més dificultats per evitar aquesta situació extrema. L'origen de la bretxa de gènere pot ser múltiple. D'una banda, la xarxa de familiars i amics de les dones pot ser més forta i ajudar-les en situacions de vulnerabilitat. D'altra banda, pot ser que les dones estiguin més obertes – donada la seva socialització de gènere – a demanar ajut a familiars i amics que els homes. A més a més, els motius més comuns que porten homes i dones a viure al carrer són diferents. Mentre que pels homes la pèrdua de la feina sembla ser el motiu més comú, els problemes amb la família tendeixen a ser la causa més freqüent entre les dones. Així doncs, per tal de millorar la situació dels homes i dones sense llar a Barcelona, cal tenir en compte la influència que el gènere sembla tenir en el procés de sensellarisme i adaptar les polítiques a les diferents necessitats i situacions que homes i dones pateixen.

ORÍGEN DELS SENSE SOSTRE A BARCELONA

El lloc de naixement de les persones sense sostre varia segons el gènere. En aquest sentit, l'any 2022, el 48% de les dones vivint als carrers de Barcelona havien nascut a l'Estat espanyol, mentre que només un 26% dels homes sense sostre hi havien nascut (Arrels Fundació 2023). De fet, mentre que la gran majoria d'homes sense sostre provenien de països extracomunitaris, les dones d'origen europeu i natives formaven la majoria de les persones sense sostre als carrers de Barcelona (Arrels Fundació 2023). Si posem el focus en els països d'origen en detall, mentre que només un de cada 4 homes (26%) són espanyols, gairebé dos de cada quatre dones (48%) ho són (Arrels Fundació 2023). La segona regió de procedència més habitual dels

homes sense sostre a Barcelona és el Marroc (18%), seguit de Romania (13%). Per les dones, Romania (14%) i el Marroc (7%) són la segona i tercera procedència més comuna (Arrels Fundació 2023).

Finalment, tot i que el 38% de les dones sense sostre el 2022 havien nascut a Barcelona, hi ha una gran proporció de dones que van migrar a la ciutat i s'han vist abocades a viure al carrer. La gran majoria de dones sense sostre van deixar els seus països per motius socioeconòmics (47%). Així i tot, una proporció important de les dones vivint als carrers de Barcelona van arribar a aquesta situació per tal de trencar amb relacions personals i/o familiars (20%) (Arrels Fundació 2023).

DISPONIBILITAT D'INGRESSOS

Tot i que la majoria de les persones que viuen als carrers de Barcelona el 2022 no disposaven d'ingressos regulars (69%), al voltant d'un quart sí que en tenien (26%) (Arrels Fundació 2023). La majoria d'ingressos de les persones que viuen als carrers de Barcelona procedien de prestacions socials, les quals s'emmarquen dins de l'estat de benestar (Arrels Fundació 2023). Així i tot, aquestes prestacions tendeixen a ser modestes i no asseguren que els beneficiaris puguin fer front a necessitats bàsiques com ara l'habitatge. D'entre les dones que reben ingressos, un 28% ho fan per prestacions socials, mentre que només un 7% reben ingressos procedents de pensions (Arrels Fundació 2023). Entre els homes, però, hi ha més diversitat, i un 14% d'ells reben ingressos per prestacions socials, mentre que un 4% en reben per pensions i un 5% per una feina irregular (sense contracte) (Arrels Fundació 2023). Només un 1% reben ingressos per atur o una feina regular (amb contracte) (Arrels Fundació 2023).

No disposar d'ingressos regulars dificulta poder sortir de la situació en què els sense sostre es troben. No tenir un habitatge obstaculitza la tasca de trobar i mantenir una feina estable, per exemple, en no poder preparar-se adequadament per fer una entrevista. Al mateix temps, no tenir ingressos regulars dificulta poder planificar i fer front a les despeses que implica buscar una feina, com ara accedir a internet per cercar treball i enviar currículums, mantenir una línia de telèfon per a ser contactat/da o tenir roba adient per fer l'entrevista i començar a treballar. Així doncs, la manca d'ingressos regulars no només implica que les persones sense sostre tinguin dificultats per mantenir les necessitats bàsiques, sinó que també minva la seva capacitat de sortir de la situació en què es troben.

ATENCIÓ SOCIAL, NECESSITATS BÀSIQUES I XARXES DE SUPORT

Necessitats bàsiques

Una proporció substancial de dones que viuen al carrer no han rebut cap atenció social durant els darrers 6 mesos, la qual cosa implica un contacte molt petit amb les xarxes de benestar social (Arrels Fundació 2023). Així i tot, les dones que viuen als carrers de Barcelona, generalment, aconsegueixen fer amb més facilitat que els homes la meitat de les accions que l'Informe número 4 de la Fundació Arrels estableix com "necessitats bàsiques" (Arrels Fundació 2023). En aquest sentit, mentre el 21% de les dones diuen poder alimentar-se amb molta

facilitat, només un 6% dels homes declara el mateix. Fer tràmits i gestions de documentació també és clau per poder obtenir suport, i mentre que el 31% de les dones declaren fer-ho amb facilitat o molta facilitat, només el 21% dels homes ho declara (Arrels Fundació 2023). Les dones, però tenen més complicat veure o contactar un referent social que els homes (52% d'elles declaren que és difícil o molt difícil, per un 30% d'homes que declaren el mateix) (Arrels Fundació 2023). Aconseguir diners també sembla més fàcil pels homes (69% de les dones diuen que és difícil o molt difícil, per un 53% dels homes), així com accedir als serveis d'higiene (45% de dones declaren que és difícil per un 29% d'homes) o carregar el mòbil o un altre dispositiu electrònic (35% de dones i un 21% d'homes declaren que és difícil) (Arrels Fundació 2023).

Com s'ha introduït en l'apartat anterior, patir més per complir amb certes dificultats bàsiques implica una major dificultat per sortir de la situació de sense sostre. En aquest sentit, poder fer tràmits i gestions de documentació és imprescindible per tal de poder accedir a tota la xarxa de serveis que la ciutat té a disposició de les persones sense sostre. A més a més, obtenir diners, accedir als serveis d'higiene o carregar el mòbil són necessitats extremadament rellevants per tal de poder cercar feina i obtenir ingressos estables que permetin el pagament d'un habitatge. Les diferències de gènere en poder fer cobrir aquestes necessitats implica una diferència de gènere en la capacitat i oportunitat de sortir de la situació en què es troben i, per tant, cal que sigui adreçada pels serveis socials de la ciutat.

Xarxes socials

Les xarxes socials són clau per tal de no veure's abocat a viure al carrer, però també per poder millorar la situació personal i mantenir uns nivells bàsics d'inserció social i salut emocional, mental i física (Arrels Fundació 2023). Mantenir xarxes socials millora l'autoestima de les persones sense sostre, ja que es reconeix el seu valor com a ser humà i obre oportunitats de participació social, a més dels possibles recursos materials que s'hi poden obtenir (Arrels Fundació 2023). Viure al carrer, però, comporta tot un seguit de barreres al manteniment i expansió de les xarxes socials de les persones sense sostre. En aquest sentit, si no es compta amb el suport de familiars i amigats, la persona sense sostre pateix sentiments de desarrelament (Arrels Fundació 2023). D'altra banda, és comú que les persones sense sostre no comparteixin i informin sobre la realitat de la seva situació amb familiars o amics. Aquesta manca de comunicació es deu a la por de ser percebuts com una càrrega o ser jutjats per la seva situació (Arrels Fundació 2023). La manca de contacte amb xarxes familiars i socials és un gran risc, ja que genera situacions tant de soledat com de desprotecció.

L'any 2022, a la ciutat de Barcelona, el 26% dels homes i el 28% de les dones que vivien als carrers de la ciutat declaraven poder comptar amb amigats (Arrels Fundació 2023). Les xarxes familiars són també claus, i mentre que el 17% de les dones deien poder comptar-hi, el 15% dels homes ho feien (Arrels Fundació 2023). Aquests percentatges són molt baixos i preocupant si tenim en compte el paper clau que tant amigats com familiars juguen en la vida de les persones i el benestar emocional que proporcionen. Pot sobtar que la bretxa de gènere no sigui més elevada, ja que anteriorment s'ha exposat que les xarxes socials de les

dones semblen ser un factor protector, però recordem que aquestes estratègies eviten que la dona acabi vivint al carrer, una vegada s'hi veu abocada a viure-hi, és perquè les seves xarxes no han estat prou fortes, o no tenen prou recursos, per evitar que es trobi en situació sense sostre.

Xarxes de suport comunitari

Més enllà de la família i amistats, hi ha tot un seguit de xarxes de suport comunitari que poden oferir ajuda i benestar emocional i material a les persones sense sostre. Les xarxes de suport comunitari són sovint limitades per a les persones que viuen al carrer, donat l'estigma que comporta la seva situació, i la manca de sensibilització tant per part de la comunitat (Arrels Fundació 2023). A més a més, hi ha un creixent nombre de barreres arquitectòniques que fan sentir les persones sense sostre com “no benvingudes”, com ara les barreres instal·lades en alguns bancs per tal que les persones que viuen al carrer no facin servir les instal·lacions per dormir i guarir-se del clima i/o altres perills propis de dormir al carrer. Aquest creixent rebuig per part de les xarxes comunitàries pot generar un gran impacte en el benestar de les persones sense llar (Arrels Fundació 2023).

Donada la manca de recursos i serveis, les xarxes d'acompanyament de professionals o institucions és força limitada. En aquest sentit, es fa molt complicat poder generar vincles de qualitat entre els professionals dels serveis socials i les persones que viuen al carrer, la qual cosa dificulta la seva atenció (Arrels Fundació 2023). En aquest sentit, l'any 2022, les dones declaraven poder comptar més amb els treballadors de serveis o entitats socials (14%) que els homes (11%) (Arrels Fundació 2023). Finalment, l'ajuda de veïns és on la bretxa de gènere sembla ser més gran, amb el 14% de les dones podent comptar-hi i només el 8% dels homes en la mateixa situació (Arrels Fundació 2023). Tanmateix, mentre cap de les dones enquestades deien poder comptar amb els treballadors dels comerços, el 5% dels homes declaraven poder comptar-hi (Arrels Fundació 2023).

Sentir-se part i poder comptar amb la comunitat d'allà on es viu és clau per no avançar cap a un procés de desarrelament extrem. En aquest sentit, que tan sols el 14% de les dones i l'11% dels homes sense sostre declarin poder tenir els treballadors de serveis i entitats socials és una dada preocupant. Que els veïns i botiguers de la zona on viuen tampoc ofereixin gaire més suport és un senyal preocupant sobre l'aïllament que els sense sostre de la ciutat pateixen.

SITUACIÓ DE VULNERABILITAT ALTA I GÈNERE

La Fundació Arrels mesura la situació de vulnerabilitat a partir de l'índex de vulnerabilitat VI-SPDAT, el qual fa servir les respostes a diverses preguntes que tenen en compte l'edat, el temps que fa que aquesta persona viu al carrer, i altres qüestions relacionades amb les relacions socials i activitats diàries, així com factors de risc i benestar per tal de calcular el seu risc de vulnerabilitat (Arrels Fundació 2020). Aquest índex, però, no té en compte factors de vulnerabilitat importants, com ara el gènere i el lloc d'origen dels entrevistats, la qual cosa pot suposar la invisibilització de factors de risc associats a aquestes característiques (Arrels Fundació 2020). En aquest sentit, les persones transgènere

poden patir violències i vulnerabilitats diferents que aquelles persones el gènere de la qual coincideix amb el seu sexe (Arrels Fundació 2020). Tanmateix, aquest índex tampoc té en compte factors com ara viure en situació irregular, la qual cosa dificulta l'accés a serveis socials i el mercat laboral (Arrels Fundació 2020).

Segons l'informe número 1 "*Viure al carrer a Barcelona: Radiografia d'una ciutat sense llar*" de la Fundació Arrels (Arrels Fundació 2020), prop de 8 de cada 10 persones vivint als carrers de la ciutat Barcelona estan en una situació de vulnerabilitat alta o mitjana. Això implica que aquestes persones necessiten una intervenció social des de serveis especialitzats de manera urgent. Si ens centrem en les diferències de gènere, mentre que les dones són tan sols l'11% de les persones sense sostre a la ciutat de Barcelona, el 25% d'aquestes estan en situació de vulnerabilitat alta, enfront del 18% dels homes (Arrels Fundació 2020). A més a més, les dones han empitjorat gradualment la seva situació de vulnerabilitat en el període 2016-2019. Així doncs, mentre que hi ha menys dones vivint al carrer que no pas homes, aquestes tendeixen a ser més vulnerables que ells.

Si ens centrem en la intersecció entre gènere i origen, les dades mostren que entre els homes, la prevalença de vulnerabilitat alta és menor entre aquells que procedeixen de països comunitaris (18%) o extracomunitaris (12%) que entre els nascuts a l'estat Espanyol (29%) (Arrels Fundació 2020). Aquesta realitat contrasta amb la de les dones. En aquest sentit, la prevalença de vulnerabilitat alta és major entre les dones de països extracomunitaris (40%), que entre les nascudes a l'Estat espanyol (29%) o les nascudes en altres països de la Unió Europea (12%) (Arrels Fundació 2020).

Viure al carrer suposa una major exposició a la violència, com ara patir agressions físiques com a verbals. Com més vulnerable és una persona, més probable és que pateixi aquest tipus d'agressions. El gènere és un factor de vulnerabilitat afegit, ja que estan exposades a la violència "comú" com a la violència de caràcter masclista (Arrels Fundació 2020). Així, prop de la meitat de les dones que viuen als carrers de Barcelona declaren haver patit agressions (48%), mentre que aquesta proporció es redueix al 39% en el cas dels homes. Això suposa que 4 de cada 10 persones que viuen al carrer han estat víctimes d'agressions, sent les dones més vulnerables que els homes (Arrels Fundació 2020). Les agressions físiques i verbals són la versió més extrema de violència amb què es poden trobar les persones que viuen al carrer, però hi ha d'altres situacions que suposen la victimització d'aquest col·lectiu. El percentatge de dones que declaren haver estat forçades, enganyades, o pressionades per fer coses que no volien fer és major que el dels homes (11% per elles i 5% per ells) (Arrels Fundació 2020).

Així doncs, mentre que els homes estan sobrerrepresentats entre les persones sense sostre, les dones que es troben en la mateixa situació semblen ser més vulnerables. Aquesta vulnerabilitat és especialment alta entre dones de països extracomunitaris, potser per la seva condició de dona i - probablement - immigrant en situació irregular, la qual cosa les fa ser més vulnerables que els seus homòlegs masculins. A més a més, les dones també tendeixen a patir més agressions. Tot plegat apunta al fet que les dones que viuen als carrers de Barcelona pateixen d'una vulnerabilitat diferent i més acusada que els homes, si més no pel que fa a agressions i, per tant, caldria que la xarxa de suport

i recursos socials s'adaptés a aquesta realitat per tal de prevenir-la i posar-hi remei.

4.4. La xarxa de recursos socials

Barcelona compta amb una xarxa d'atenció a les persones sense llar (XAPSELL)⁶, la qual es va constituir el novembre de 2005. El seu objectiu és enfortir la capacitat d'organització de la ciutat per tal d'acompanyar a les persones sense llar en el seu procés de recuperació de la seva autonomia personal, així com incentivant la detecció i vinculació de les persones sense llar amb els recursos existents a la ciutat.

D'altra banda, la XAPSELL té com a finalitat contribuir a millorar la capacitat de resposta dels serveis a la ciutat, tot garantint i reforçant les capacitats que la ciutat de Barcelona per tal d'atendre les diverses i complexes situacions de sensellarisme. Al mateix temps, la XAPSELL té com a objectiu establir i ampliant el treball i la col·laboració entre el sector públic i les entitats socials. Així i tot, sovint aquests recursos no estan adaptats per a dones sense llar, donada la seva invisibilitat. En aquest sentit, hi ha poques polítiques de previsió de les situacions de sensellarisme a les que s'enfronten les dones. L'escassa oferta de serveis, així com la seva orientació a perfils molt concrets de dones sense llar, com ara mares soles o dones víctimes de violència de gènere, suposa una gran vulnerabilitat per la resta de perfils més invisibles de dones sense llar, com ara persones grans que perden la seva llar (Matulic-Domandzic et al. 2019). Hi ha, també una gran mancança d'atenció integral, la qual és clau per tal d'enfrontar-se a les complexes situacions que porten a una persona a no tenir llar.

⁶ Informació extreta del web de la XAPSELL:
<https://www.barcelona.cat/barcelonainclusiva/ca/xarxa2.html>

5. Conclusions

Com hem vist al llarg d'aquest informe, hi ha diferències de gènere en l'accés i manteniment a un habitatge. D'una banda, les dones semblen ser més vulnerables i patir més per poder fer front i mantenir un habitatge que respongui a les seves necessitats. L'arrel de la majoria de les barreres a l'accés i manteniment d'un habitatge experimentades per les dones tenen el seu origen en la discriminació de gènere i la seva precarietat laboral. La major càrrega relacionada amb la cura de la llar que suporten les dones a la nostra societat implica una menor participació en el mercat laboral, així com la seva major temporalitat i parcialitat. Aquesta menor participació augmenta el risc de pobresa de les llars encapçalades per dones, com ara les llars monoparentals o les llars unipersonals de dones grans. D'una banda, perquè en tenir una menor participació en el mercat laboral implica un menor nivell d'ingressos procedents del treball. D'altra banda, perquè aquesta menor participació en el mercat laboral, sovint, comporta tenir pensions més baixes arribades a l'edat avançada. Tot plegat, comporta una major dificultat per fer pagaments relacionats amb l'habitatge per part de les llars encapçalades per dones. Així doncs, el primer pas per millorar la igualtat de gènere en l'accés a l'habitatge implica millorar la situació laboral de les dones, mitjançant polítiques laborals i de conciliació familiar. Augmentar les places públiques de llars bressol, així com augmentar les subvencions per a finançar places privades en cas que no hi hagin places públiques disponibles és clau per a que les dones puguin retornar al mercat laboral, i els seus ingressos i pensions no pateixin. Al mateix temps, garantir ajuts i polítiques específiques per les llars encapçalades per dones, com ara complements a la pensió o garantir promocions específiques per aquest col·lectiu en l'accés a l'habitatge públic, contribuiria a millorar el seu accés i el manteniment d'un habitatge adient per aquestes famílies.

Les víctimes de violència masclista, compten amb tot una xarxa de suport municipal que té com a objectiu ajudar-les a abandonar l'habitatge que comparteixen amb el seu agressor i garantir la seva seguretat i benestar personal. Així i tot, la xarxa sembla no tenir prou recursos per fer front a la demanda i en ocasions cal recórrer a hostals i hotels per tal d'atendre situacions d'emergència, la qual cosa pot dificultar l'atenció inicial a aquestes dones donada la manca d'intimitat i estabilitat que aquest tipus d'allotjament comporta. A més a més, sovint les dones víctimes de violència de gènere tenen dependents a càrrec seu, els quals han d'abandonar la llar amb elles, com ara fills/es, pares, i animals de companyia. Aquests darrers són sovint un obstacle per accedir a determinats recursos i dificulta la tasca de recuperació en afegir un estrès emocional en haver de separar-se d'un gran suport emocional (perquè han de deixar-los en cases d'acollida) o deixar-los amb el maltractador (i, per tant, patir per la violència que es pot exercir versus un ésser estimat). Així doncs, garantir que tant les dones com aquells que depenen d'elles tinguin recursos adients i on se sentin segurs és clau per tal de facilitar l'abandonament de la llar compartida amb l'agressor i l'inici del procés de recuperació. A més a més,

augmentar l'autonomia de les dones als diferents recursos és clau perquè aquestes puguin augmentar la seva autoestima i benestar, ja que sovint les seves parelles les han sotmès a un control extrem. Controlar-les des dels recursos amb normes molt estrictes pot ser contraproductiu i perpetuar una situació de manca d'autonomia que dificulti el seu procés de recuperació. Augmentar el parc d'habitatge públic contribuiria a garantir l'accés a un habitatge digne per a les llars més vulnerables, com ara les llars monoparentals i unipersonals formades per dones grans, les quals tenen els majors nivells de risc de pobresa a la societat catalana, així com ampliar les promocions reservades per dones víctimes de violència de gènere. Garantir l'accés a un habitatge segur i estable és clau per tal d'evitar que la víctima pugui abandonar la llar que comparteix amb el seu maltractador, així com evitar que aquesta situació es transformi en un procés continuat de sensellarisme entre les dones.

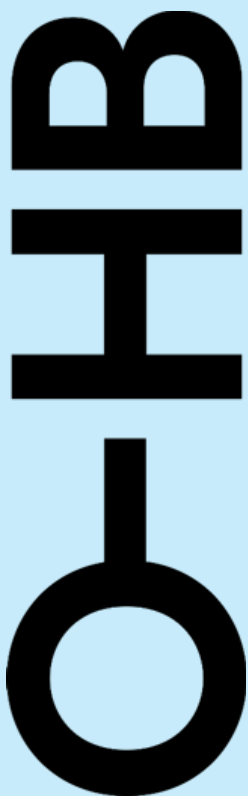
L'estudi del sensellarisme està marcat per un gran androcentrisme, pel qual es tendeix a concebre a les persones sense llar com aquelles persones sense sostre. És a dir, es redueix la problemàtica a persones que viuen al carrer, tot ignorant les situacions de "sense llar" en què les dones estan més presents. En aquest sentit, sovint, les categories de sensellarisme en què les dones estan representades no són reflectides a les dades recollides per les administracions públiques i entitats socials, provocant així la seva invisibilització. L'Institut Català de les Dones (2022) recomana, doncs, que en el Marc d'acció per l'abordatge del sensellarisme a Catalunya 2022-2025, es desenvolupi un model d'intervenció que consideri totes les categories ETHOS, per tal de garantir una intervenció que garanteixi el dret a un habitatge digne i no només l'accés a un sostre. Al mateix temps, cal desagregar els indicadors i dades sobre sensellarisme per gènere, parant especial atenció a incloure opcions de gènere "no binàries", donat el risc que pateixen les persones transgènere. L'Institut Català de les Dones (2022) també recomana que la generació de nous recursos residencials que tenen com a objectiu garantir el dret a l'habitatge tingui en compte la situació de les dones sense llar, fomentar la creació d'unitats convivencials de dones, així com proveir albergs i equipaments d'emergència per a dones o, si més no, garantir l'existència de dependències específiques i independents per a dones dins dels equipaments d'emergència que ja existeixen (Institut Català de les Dones 2022). Finalment, les dones sense llar tenen, sovint, persones dependents a càrrec seu com ara els seus fills. Garantir un habitatge adequat a les seves necessitats és clau per disminuir que la situació d'inseguretat en l'habitatge que pateixen les dones sigui heretada pels seus fills, al mateix temps que augmenten les possibilitats de trencar amb lligams familiars nocius i tòxics, en trencar amb la dependència econòmica amb aquestes.

Finalment, les dificultats per poder examinar com el gènere afecta l'accés i manteniment d'un habitatge a Catalunya tenen la seva arrel en l'escassetat de dades de qualitat i fiables que ens ajudin a analitzar la dimensió del "problema". En aquest sentit, la majoria de les dades disponibles no estan desagregades per gènere, tipus de llar i edat. Obtenir dades desagregades per les tres característiques detallades (gènere, tipus de llar i edat) és un repte de futur.

6. Referències

- Ajuntament de Barcelona. 2023. "Criteris per l'acolliment Temporal En Situacions de Violències Masclistes Als Serveis de l'Ajuntament de Barcelona." 1–2.
- Anderson, Isobel and Julie Christian. 2003. "Causes of Homelessness in the UK: A Dynamic Analysis." *Journal of Community and Applied Social Psychology* 13(2):105–18.
- Arrels Fundació. 2020. *Viure Al Carrer a Barcelona: Radiografia d'una Ciutat Sense Llar*.
- Arrels Fundació. 2023. *Viure Al Carrer a Barcelona: Radiografia d'una Ciutat Sense Llar*.
- Arrondo Segovia, Maite and Jordi Bosch Meda. 2018. *La Exclusión Residencial En España*.
- Bosch Meda, Jordi. 2006. "El Problema de La Vivienda En La Vejez En Catalunya." *Architecture, City, and Environment* 1:80–100.
- Damonti, Paola. 2019. *Desigualdades de Género y Procesos de Empobrecimiento y Exclusión Social*. Vol. 3.
- Donat, Carles, Mireia Sender, Jordi Bosch, and Aleix Arcarons. 2021. *State of Housing 2021. Catalunya i Barcelona*. Barcelona: Observatori DESC i Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona.
- Escudero, Maria J. 2003. "Mujeres Sin Hogar En Granada : Un Estudio Etnografico." 317.
- Gelambí, Mònica. 2021. *Indicadors de Gènere: Evolució 2016-2021*.
- González-González, José María, Francisco Diaz Bretones, Andrés Navarro-Galera, and Juan Sánchez-Fernández. 2011. "Housing, Lone Parenthood and Gender: A Qualitative Approach in Southern Europe." *Housing Studies* 26(1):17–40.
- Human Rights Watch. 2014. *Sueños Rotos: El Impacto de La Crisis de Vivienda Española En Los Grupos Vulnerables*.
- Institut Català de les Dones. 2022. *Informe d'impacte de Gènere Del Marc d'acció per a l'abordatge Del Sensellarisme a Catalunya 2022-2025*.
- Matulic-Domandzic, María Virginia, Irene De Vicente-Zueras, Adela Boixadós-Porquet, and Jordi Caïs-Fontanella. 2019. "Las Mujeres Sin Hogar: Realidades Ocultas de La Exclusión Residencial." *Trabajo Social Global-Global Social Work* 9(16):49–68.
- Observatori DESCA. 2018. *Radiografies de La Situació Del Dret a l'habitatge, La Pobresa Energètica i El Seu Impacte En La Salut a Barcelona. Informe II*.
- Porcel, Sergio, Fernando Antón-Alonso, and Carles Donat. 2020. "Exclusió Residencial a l'àrea Metropolitana de Barcelona: Un Fenomen Complex, Un Problema Creixent." Pp. 49–62 in *Cap a la Metròpoli 2030: Reptes emergents, coneixements innovadors. Anuari metropolità de Barcelona 2021*, edited by J. C. Migoya Martínez. IERMB.
- Rodríguez Moreno, Noelia. 2022. "Solucions Habitacionals per a Dones Víctimes de Violència Masclista a La Ciutat de Barcelona. Perspectiva de l'urbanisme Feminista."
- Sarasa, Sebastián and Albert Sales. 2009. "Itinerarios y Factores de Exclusión Social." *Barcelona: Fundació La Caixa* 192.
- Síndic de Greuges. 2023. *La Pobresa Energètica a Catalunya 2023: Reptes Pendants En Un Context de Crisi Energètica*.
- Zugazaga, Carole. 2004. "Stressful Life Event Experiences of Homeless Adults: A Comparison of Single Men, Single Women, and Women with Children." *Journal of Community Psychology* 32(6):643–54.

Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

Àrea
Metropolitana
de Barcelona

Diputació
de Barcelona

Generalitat
de Catalunya

AMB EL SUPORT DE:
Associació de Gestors
de Polítiques Socials
d'Habitatge de Catalunya

 **Institut
Metròpoli**

ENS TROBARÀS A:
Plaça de la Vila de Gràcia 6, baixos
08012 Barcelona
info@ohb.cat

SEGUEIX-NOS:
www.ohb.cat
@OMHBcn